

Verslag Omgevingslab

Integrale gebiedsgerichte aanpak

Verslag Omgevingslab

Integrale gebiedsgerichte aanpak

Leeuwarden
18 oktober 2017

Auteur:

Harma Kaput & Arnoud de Vries

Lay out:

Chantal Melching

Friese Milieu Federatie

Agora 6

8934 CJ Leeuwarden

Website: www.friesemilieufederatie.nl

Community: www.facebook.nl/ikhouvanfryslan

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met:

Naam:	Arnoud de Vries
Telefoonnummer:	06-86868846
E-mailadres:	a.de.vries@friesemilieufederatie.nl

Inhoud

Verslag Omgevingslab integrale gebiedsgerichte aanpak.....	3
Leeswijzer	5
1. Aanleiding Omgevingslab integrale gebiedsgerichte aanpak	6
2. Hoofdadvisie Integrale gebiedsgerichte aanpak.....	7
3. Samenvatting vragenlijst integrale gebiedsgerichte aanpak	9
3.1 Inleiding	9
3.2 Vragen en samenvatting van de reacties	10
3.3 Keuze thema's en deelvragen	16
4. Bijeenkomst gebiedsgerichte aanpak.....	17
4.1 Inleiding	17
4.2 Thema Rol van de overheid	18
4.3 Thema Rol van de deelnemer	19
4.4 Thema Burgers betrekken	20
4.5 Thema Snelheid	21
4.6 Thema Het ideale project	24
5. Slotbeschouwingen	26
Bijlage 1 Deelnemerslijst.....	28
Bijlage 2 Alle antwoorden op de vragenlijst gebiedsgericht aanpak	29
Bijlage 3 Sheets presentatie Ettienke Bakker	58
Bijlage 4 Sheets presentatie Arnoud de Vries	62

Leeswijzer

Dit verslag is een weergave van de reacties op de vragenlijst die onder 240 betrokkenen bij gebiedsprojecten is uitgezet en de bijeenkomst gebiedsgericht integrale aanpak.

Het verslag is als volgt opgebouwd. Begonnen wordt met de aanleiding voor het maken van dit verslag (hoofdstuk 1). Vervolgens wordt in hoofdstuk 2 het advies gegeven wat gemaakt is op basis van de uitkomsten van de vragenlijst en de bijeenkomst. De samenvatting van de uitkomsten van de vragenlijst is te lezen in hoofdstuk 3. Van de bijeenkomst zijn de uitkomsten per thematafel verwoord in hoofdstuk 4. Als laatste wordt in hoofdstuk 5 een slotbeschouwing gegeven vanuit de Friese Milieu Federatie op het geheel.

1. Aanleiding Omgevingslab integrale gebiedsgerichte aanpak

Binnen de ontwikkeling van de provinciale Omgevingsvisie wordt een integrale gebiedsgerichte aanpak een belangrijke manier van werken. De omgevingswet biedt – meer dan voorheen het geval was met de nieuwe Wet Ruimtelijke Ordening – de mogelijkheid om integraler te gaan werken en sterker in te zetten op participatie. Dit is ook van belang voor de Omgevingsvisie van de provincie Fryslân. Middels een vragenlijst en een bijeenkomst wil de provincie Fryslân inbreng krijgen wat er over deze gebiedsgerichte aanpak in de Omgevingsvisie opgenomen moet worden.

In de afgelopen decennia zijn er al diverse gebiedsgerichte projecten uitgevoerd. Denk daarbij aan de diverse landinrichtingen die zijn afgerond (Baarderadeel of nog lopen (bv. Koningsdiep), de wegenprojecten N381 of Centrale As en het Friese Merenproject.

Nu met de nieuwe Omgevingswet in aantocht en met de provinciale omgevingsvisie in de maak, is nu het moment om te bezien hoe die aanpak voortgezet moet worden. Welke rol neemt de overheid daarbij in? Hoe past deze aanpak bij de huidige tijd? Wat hebben we de afgelopen jaren geleerd van de diverse gebiedsprojecten?

Voorafgaand aan de bijeenkomst Omgevingslab integrale gebiedsgerichte aanpak op donderdag 6 juli j.l. is er een vragenlijst rondgestuurd om ervaringen van deelnemers aan een gebiedsproject in kaart te brengen. Aan de hand van de resultaten van de vragenlijst zijn er een zestal thema's benoemd met daarbij een aantal verdiepvragen. Rond deze thema's zijn de deelnemers van deze Omgevingslab integrale gebiedsgerichte aanpak met elkaar in gesprek gegaan.

2. Hoofdadvisie Integrale gebiedsgerichte aanpak

Het hoofdadvisie is samengesteld uit de gedeelde ervaringen van de antwoorden uit de vragenlijst en de uitwisseling van ideeën en ervaringen tijdens de bijeenkomst van donderdag 6 juli 2017.

Voorafgaand aan de start van een gebiedsproject moet duidelijk zijn welke rol de overheid inneemt. Bij voorkeur is dit een rol waarbij de overheid de samenleving uitdaagt en waarbij zij hoeder is van het algemeen belang. Uit de vragenlijst komt naar voren dat een meer faciliterende overheid wenselijk is.

Om een gebiedsproject te laten slagen, is het van belang om bij de start helder te hebben wat de urgentie is. Er moet een zeker mate van urgentie zijn. De urgentie voor een gebiedsproces moet door iedere deelnemer worden gezien. Zowel bij inwoners van het gebied als bij een overheid. En niet te vergeten: ook bij een of meerdere bestuurders moet de urgentie gevoeld worden. Zonder (gedeelde) urgentie is het trekken aan een dood paard.

Om iedere deelnemer aan het gebiedsproject mee te krijgen, is het belangrijk dat ieder deelnemer een belang heeft bij het project en een wenkend perspectief voor ogen heeft. Dit gedeeld belang moet geborgd worden zodat alle belangen tot zijn recht komen. Uit de vragenlijst kwam naar voren dat de belangen op het gebied van landschap, cultuurhistorie en recreatie niet altijd goed tot zijn recht zijn gekomen tijdens huidige en afgeronde gebiedsprojecten. In de bijeenkomst wordt aangegeven dat gestreefd moet worden naar een optimaal resultaat en niet naar een maximaal belang. Formuleer dan ook aan het begin van een gebiedsproject een gezamenlijke ambitie voor het gebied waarbij ieders belang aan bod komt en zorg voor een onafhankelijke voorzitter.

De do's die naar voren komen om tot een succesvol gebiedsproject te komen, zijn:

- Kijk van te voren of gebiedsgerichte aanpak wel de goede manier van werken is. Zet opgave centraal en kijk dan wat daar het beste bij past;
- Provincie moet heldere doelen en heldere spelregels formuleren vooraf (en houdt die spelregels ook vast);
- Provincie stuurt op doelen, de gebiedspartijen bekommeren zich om de wijze waarop.
- Vertrouwen is nodig;
- Verken het draagvlak vooraf;
- Communiceer als overheid duidelijk (ook al is er niets gebeurd) over in ieder geval de ambitie en de verwachtingen;
- Zorg gedurende het proces dat er zicht is en blijft op ontwikkeling/voortgang. Een zorgpunt, wat genoemd werd in de vragenlijst, was het (gebrek aan) tempo. Diverse keren wordt aangegeven dat het tempo van grondverwerving voor de nodige vertraging zorgt. Ook de benodigde financiering – het ontbreken daarvan – zorgt nogal eens voor vertraging;
- Houd bestuurlijk contact tijdens het project.

Om meer draagvlak te krijgen en de kennis en kunde uit de streek te benutten, is het wenselijk om allereerst samen met de gebiedspartners (inclusief bewoners) de doelen en ambities op te stellen. Start bijvoorbeeld een initiatievenloket waar inwoners hun ideeën aan het begin van het proces

kunnen inbrengen. Lever in ieder geval per project of per onderwerp maatwerk om voldoende input te krijgen uit het gebied. Let er op – in ieder geval aan het begin van het gebiedsproces – dat alle burgers worden betrokken. En besteed de nodige aandacht aan de groep die niet zo snel uit eigen beweging met ideeën komen. In het algemeen wordt aangegeven om meer verantwoordelijkheid bij burgers neer te leggen. Als reden hiervoor wordt genoemd dat het de leefomgeving van de burgers is, het aansluit bij de wensen en behoeften van burgers en dat deze het gebied goed kennen. Zorg wel voor reële verwachtingen wat er van burgers verwacht mag worden.

En niet in de laatste plaats is het voor een succesvol gebiedsproject van belang om het vertrouwen in elkaar een grote rol te laten spelen en maak daarbij ook vooral gebruik van ieders kennis en netwerk.

Samenvattend: De tien gouden regels voor een geïntegreerde gebiedsgerichte aanpak zijn:

1. Kijk eerst of een gebiedsaanpak wel past bij de opgaven. Het is geen oplossing voor alle kwalen.
2. Kijk goed naar de urgentie die er in het gebied speelt. Is die er in voldoende mate aanwezig bij alle stakeholders?;
3. Verken eerst met alle betrokkenen of het gebiedsproject zorgt voor een verbetering van de totale omgeving;
4. Wijs een regisseur aan en faciliteer het proces met voldoende financiële middelen en communiceer met alle betrokkenen van begin tot eind helder en duidelijk. Zet als overheid een duidelijke pet op. Is de overheid opdrachtgever, facilitator of uitvoerder?;
5. Geef een heldere opdrachtformulering mee (visie en missie). Een visie moet perspectief bieden aan velen;
6. Geef belang aan alle facetten van een gebied. Denk hierbij aan de inwoners, cultuurhistorie, recreatie, landschap en economie;
7. Zorg voor integrale financiële geldstromen, beweeg mee met nieuwe ontwikkelingen (verdienmodellen), wees hierbij creatief;
8. Zorg voor integraal denkende ambtenaren, politici en bestuurders;
9. Ga op zoek naar gedeelde belangen. Koppel een rijks-/provinciaal belang aan het gebiedsbelang/belang van inwoners/gebiedseigenaren;
10. Wees flexibel, kom terug op eerdere besluiten als deze niet meer van deze tijd zijn. Laat voortschrijdend inzicht een onderdeel zijn van het gebiedsproces;
11. Zet meer in op een faciliterende overheid die vraag gestuurd werkt. Faciliteer ruimhartig als provincie, met bijvoorbeeld kaartmateriaal, onderzoek, et cetera aan bewoners/gebiedseigenaren.

3. Samenvatting vragenlijst integrale gebiedsgerichte aanpak

3.1 Inleiding

Als voorwerk op de bijeenkomst van 6 juli 2017 is vooraf een vragenlijst gestuurd naar ongeveer 240 respondenten uit het netwerk van de FMF en de Provincie Fryslân. In totaal hebben 64 respondenten de vragenlijst zo volledig mogelijk ingevuld. De vragenlijst is gestuurd naar mensen die in het verleden en/of nu betrokken zijn of zijn geweest bij gebiedsprojecten zoals provinciale ambtenaren, bestuurders en belangenbehartigers voor landbouw, natuur en recreatie. Van de mensen die gereageerd hebben, is het merendeel ambtenaar of belanghebbende.

Opvallend is de hoge respons op de vragenlijst. Dit laat in ieder geval zien dat het een onderwerp is wat in de belangstelling staat.

Vooropgesteld moet worden dat de vragenlijst geen wetenschappelijk onderzoek is en daarom ook niet representatief is. De vragen zijn bedoeld om ervaringen op te halen bij mensen die hebben deelgenomen aan gebiedsprojecten. Uit de antwoorden zijn zes verdiepingsthema's geselecteerd om op de bijeenkomst verder te bespreken en aan te vullen. Het doel van het verzamelen van ervaringen middels deze vragenlijst is dan ook tweeledig:

- Ter voorbereiding van de bijeenkomst van 6 juli jl.;
- Als input voor het advies over gebiedsgerichte aanpak ten behoeve van de provinciale omgevingsvisie.

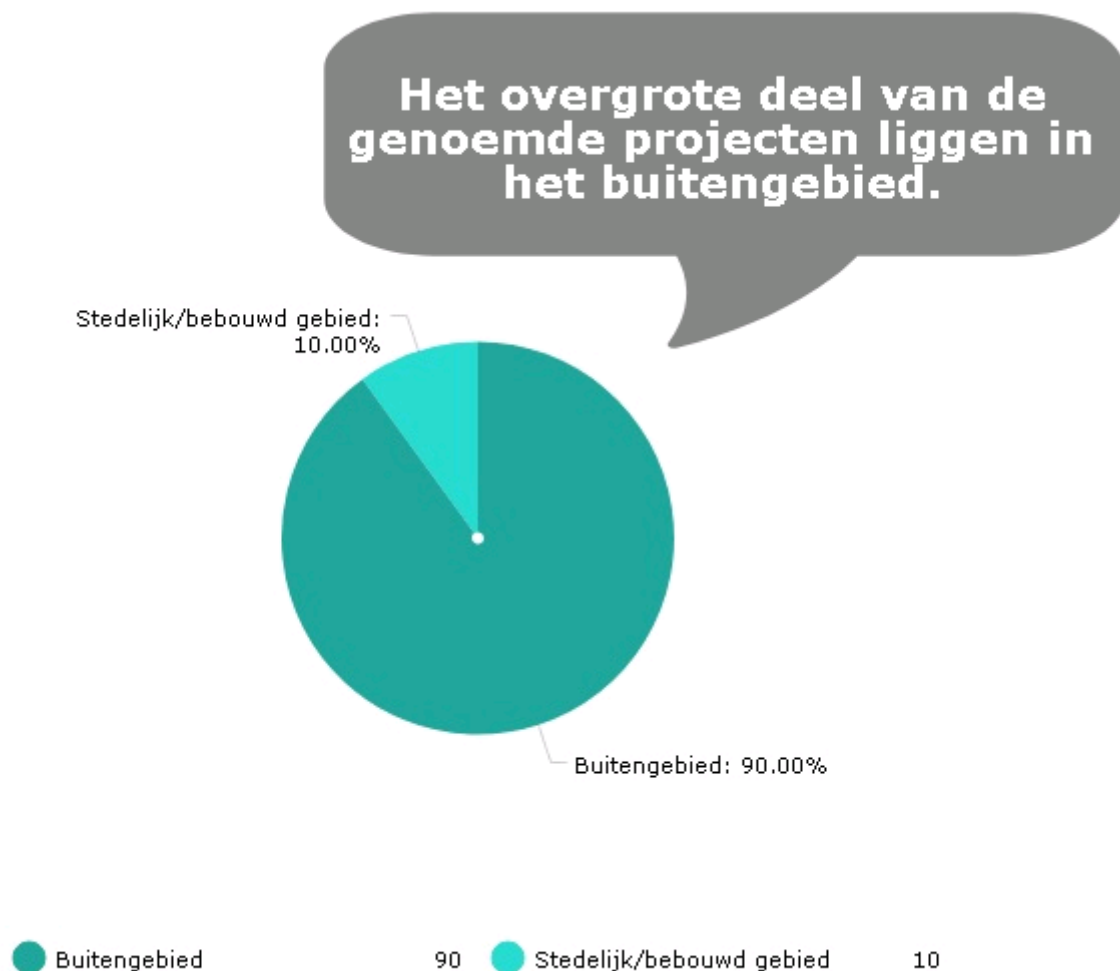
3.2 Vragen en samenvatting van de reacties

1. Aan welk project heeft u meegewerkt/werkt u mee?

De projecten die worden genoemd zijn onder te verdelen in diverse categorieën:

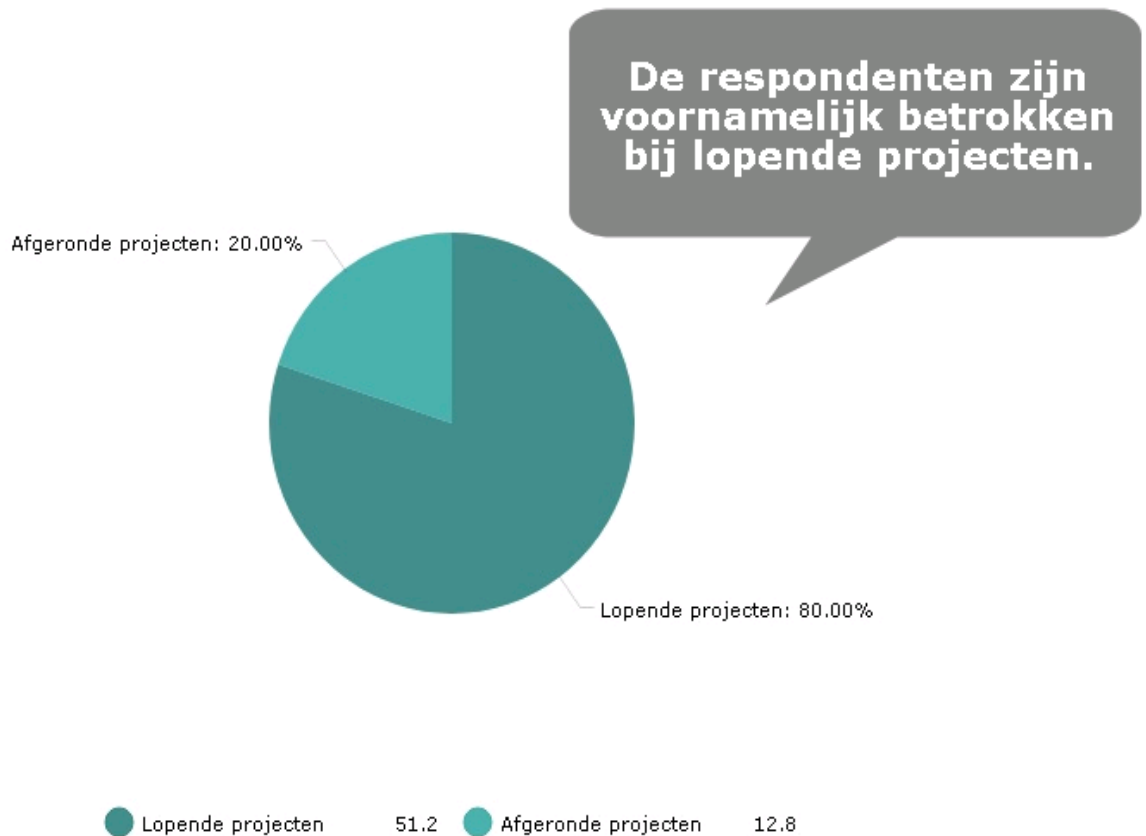
1. Wegenprojecten waarbij naast de aanleg van de weg waarbij het omliggende gebied ook heringericht wordt.
2. De meer traditionele gebiedsprojecten; de landinrichting en ruilverkaveling.
3. Projecten op het gebied van windenergie.
4. En een divers scala aan projecten als Afsluitdijk, Holwerd aan Zee, 380 kV energietransportleiding.

Het overgrote deel van de genoemde projecten liggen in het buitengebied (circa 90%). Een minderheid is gelegen in stedelijk/bebouwd gebied. Dat is niet verwonderlijk aangezien er in het buitengebied veel gebiedsprojecten ten behoeve van het verbeteren van de landbouwstructuur en/of de aanleg van nieuwe natuur hebben plaatsgevonden/plaatsvinden.

2. Is dit een lopend of een afgerond project?

De respondenten zijn grotendeels (80%) betrokken bij lopende projecten. Dit ondanks dat er ook veel projecten inmiddels zijn afgerond. Hoewel diverse mensen benaderd zijn die betrokken waren bij inmiddels afgerond projecten hebben zij of de vragenlijst niet ingevuld of hebben zij een meer recent project gekozen.

3. Wat is het doel van het project?

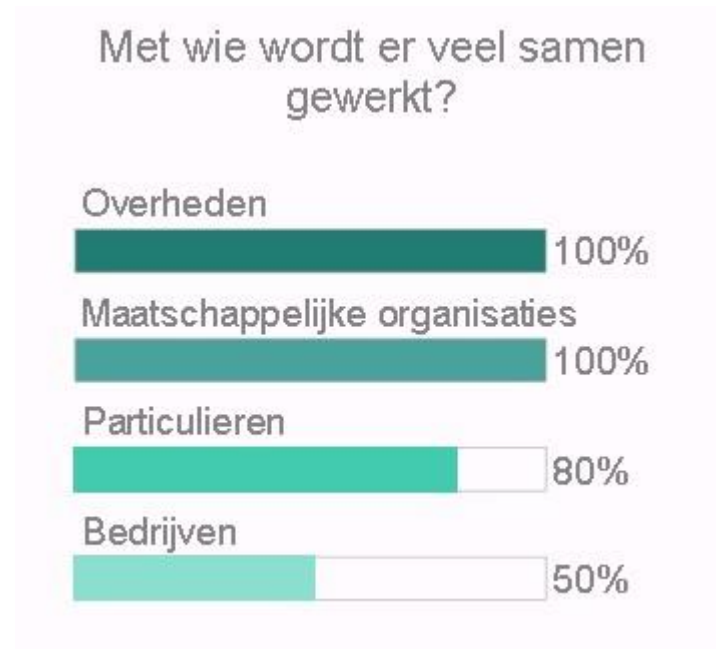
Natuur, landbouw, recreatie, wegen, energie worden – in volgorde van voorkomen – als belangrijkste doel genoemd. Een enkel project heeft een afwijkend doel. Bijvoorbeeld het bewaken van de gezondheidsrisico's in het bebouwd gebied. Ook dit is uiteraard een integraal gebiedsproject.

4. In welke fase bevindt het project zich?

Van de lopende projecten zit bijna de helft (45%) van de projecten zit in de uitvoering. Ruim de helft (55%) in de voorbereidingsfase (plan- of initiatiefase).

5. Met wat voor organisaties werkt u samen?

Voornamelijk wordt er samengewerkt met overheden en maatschappelijke organisaties gevolgd door particulieren. Met bedrijven in de helft van de gevallen. Tussen de lopende en afgeronde projecten zit weinig verschil in de organisaties waarmee samen wordt gewerkt. Bij de afgeronde projecten wordt iets vaker ingevuld dat er samen is gewerkt met maatschappelijke organisaties en particulieren.

6. Wat is uw rol in het project?

De rol die respondenten hebben zijn veelal ambtenaren. Voornamelijk bij de lopende projecten. Bij de afgeronde projecten is een groot deel van de respondenten belanghebbende.

7. Wat is uw belangrijkste motivatie of doel om mee te doen aan dit project?

Verbeteren van de omgeving is de belangrijkste motivatie om er aan mee te doen.

8. Zitten de goede partijen aan tafel, mist u partijen en hoe ervaart u ieders rol?

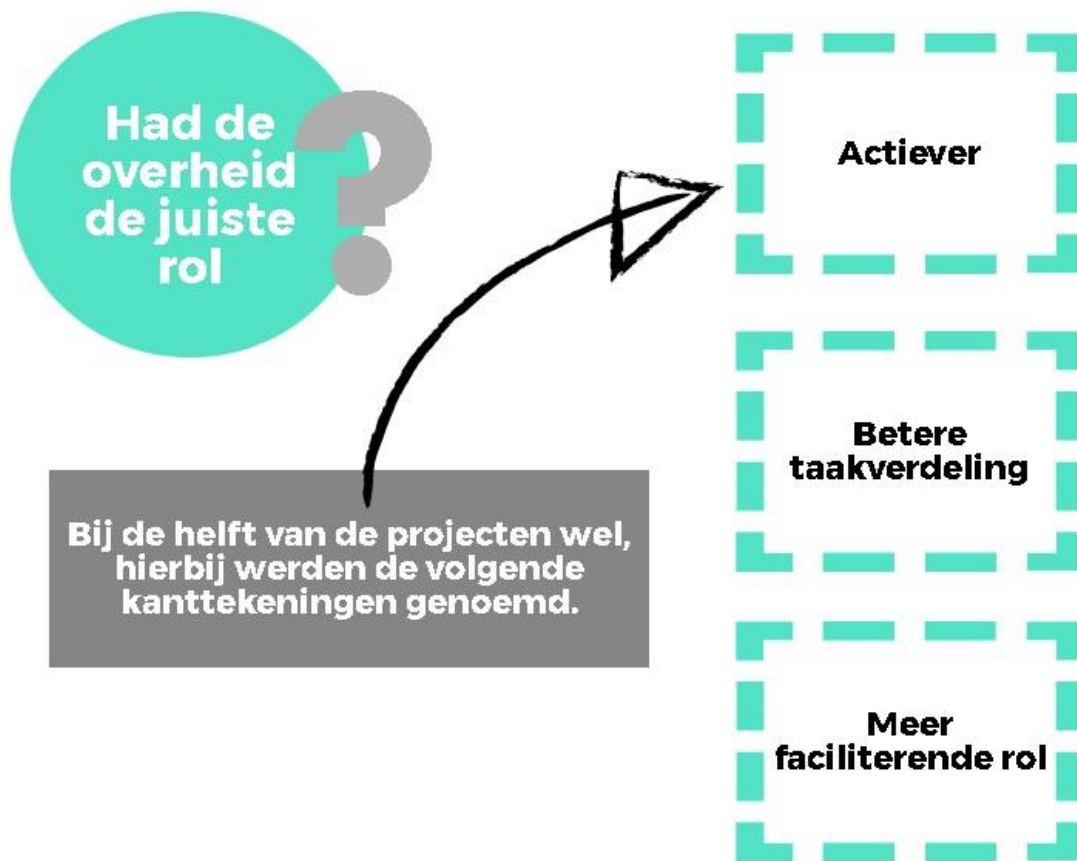
Overwegend wordt gevonden dat de juiste partijen aan tafel zitten. Er worden over het algemeen geen partijen gemist.

9. Wie is de regisseur van het project en is dit de juiste partij? Zou dit ook een andere partij kunnen zijn?

In de meeste gevallen is de provincie de regisseur van het project en dat wordt door de meeste respondenten de juiste partij gevonden. Bij een enkel project is een andere partij regisseur. In dit geval willen de respondenten dit ook graag zo houden.

**10. Heeft de overheid, naar uw idee, de juiste rol in het project? Zou dit ook anders kunnen?
Welk overheidsorgaan is bij uw project betrokken?**

In meer dan de helft van de gevallen had volgens de respondenten de overheid de juiste rol. Wel worden hier veel opmerkingen over gemaakt/kanttekeningen bij gezet. Of men is het hiermee niet eens; de overheid moet actiever zijn, de taakverdeling moet beter of er wordt een meer faciliterende rol van de overheid gevraagd.

11. Bent u tevreden over het tempo van het project?

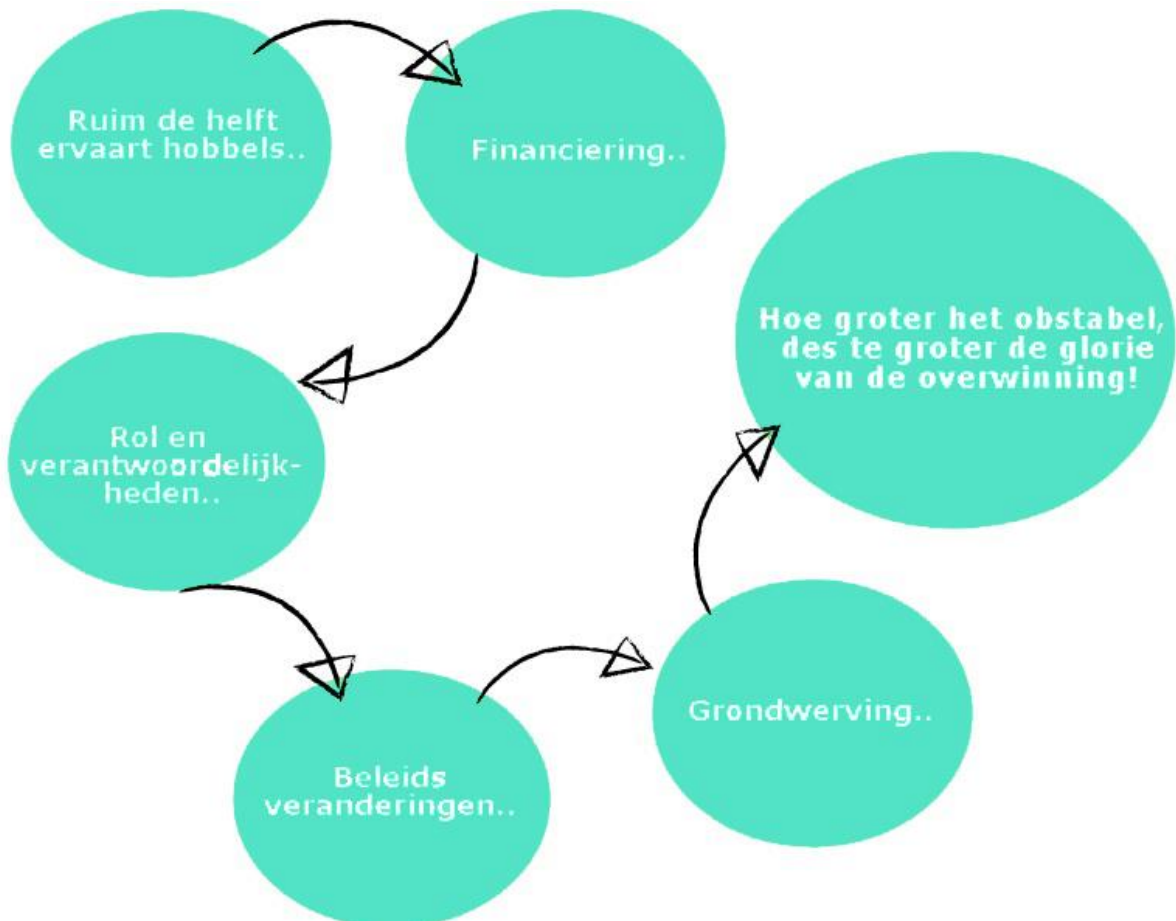
In de helft van de gevallen was men niet tevreden over het tempo. Het tempo werd te traag gevonden. Grondaankopen – op vrijwillige basis – werd als reden genoemd voor vertraging van het project. Diverse respondenten relativeren dit door aan te geven dat bij projecten waarbij grond moet worden aangekocht ook tijd nodig is. Zolang uiteindelijk de doelen maar worden behaald.

12. Ervaart u uw project als succesvol? Waar komt dit door?

De meeste respondenten – twee derde - ervaren het project als succesvol. Succesfactoren die worden genoemd liggen op het gebied van goede samenwerking, betrokkenheid/draagvlak weten te realiseren, goede communicatie en door het boeken van concrete resultaten. Daarnaast geven diverse respondenten aan dat zij nog niet weten of het project succesvol is omdat zij nog middenin de uitvoering zitten. Een enkel project wordt als niet succesvol ervaren.

13. Ervaart u hobbels of knelpunten in het proces?

Ruim de helft van de respondenten ervaart hobbels/knelpunten. Diverse mensen geven aan dat dit bij dit type projecten hoort en dat het overwinnen van hobbels het belangrijkste is. Financiering, rol/verantwoordelijkheden, beleidsveranderingen, grondverwerving worden diverse keren als hobbels genoemd.

14. Heeft u gedurende uw project al contact gehad met leden van een gemeenteraad, de Provinciale Staten of het Algemeen Bestuur? Heeft u dit als nuttig ervaren?

Merendeel heeft contact gehad met gemeenteraad, Provinciale Staten of het Algemeen Bestuur (Wetterskip Fryslân). Deze contacten worden over het algemeen als nuttig ervaren.

15. Beschouwt u uw project als een integraal project? Bent u hier tevreden over? Kan het breder of juist smaller?

Het merendeel vindt het project integraal en vindt dat dit ook zo moet. Een aantal (21%) geven aan dat het project meer integraal had gekund. Dit betrof de onderwerpen cultuurhistorie, recreatie en landschap. Deze onderwerpen werden gemist of kwamen onvoldoende aan bod in gebiedsprojecten.

16. Hoe verloopt het contact tussen het project en de omgeving?

Nagenoeg alle respondenten vond het contact tussen omgeving en project prima verlopen. Een enkeling vond dat dit beter kon. Een aantal noemt het aantal contact momenten en opkomst een teken dat er goed gecommuniceerd wordt. Voor een aantal projecten is het nog te vroeg om hierop een antwoord te kunnen geven.

17. Wilt u meer verantwoordelijkheden bij burgers neerleggen?

Iets meer dan de helft van de respondenten (55%) wil meer verantwoordelijkheid bij burgers leggen. Als reden hiervoor wordt genoemd dat het de leefomgeving van de burgers is, het aansluit bij de wensen en behoeften van burgers en dat deze het gebied goed kennen.

18. Welke mogelijkheden ziet u voor verbetering van het project?

Slechts een kwart van de respondenten reageert op deze vraag. De verbetermogelijkheden die worden genoemd gaan over het inzetten van meer financiële middelen en harder opnemen in de begroting, minder bange overheid, meer samenwerken, sneller gronden verwerven en een betere communicatie.

19. Hoe kijkt u aan tegen het betrekken van particulieren en particuliere initiatieven bij gebiedsprojecten?

Alle respondenten die op deze vraag reageerden (iets minder dan de helft) vond dat particuliere initiatieven meer bij gebiedsprojecten betrokken moeten worden. Over het algemeen was men hier bijzonder positief over ("*zeer waardevol*", "*belangrijk*", "*onmisbaar*").

20. Heeft u nog extra aanvullingen, ervaringen die u wilt delen over gebiedsprojecten?

De volgende aanvullende opmerkingen werden door meerdere respondenten gemaakt;

- zorg voor een lange termijn gebiedsproces, met een onafhankelijke voorzitter;
- minder dominantie van gevestigde belangenorganisaties;
- ga met gelijkwaardigheid het gesprek aan;
- gebruik de burger niet als excuus truus;
- bouw flexibiliteit en creativiteit in gedurende het gebiedsproces.

En zo zien wij de toekomst.

21. Binnenkort wordt een bijeenkomst georganiseerd om in groepsverband de opbrengst van deze vragenlijst te bespreken. Zijn er naar uw mening nog onderwerpen die per se aan bod moeten komen tijdens deze bijeenkomst?

Onderwerpen die soms meerdere keren worden genoemd om verder over door te spreken, zijn:

- Rol overheid (zie ook de reactie op vraag 10) (3x genoemd);
- Instrumentarium (o.a. omgevingswet, proces) (3x genoemd);
- Democratisch proces (2x genoemd);
- Eigen identiteit van het gebied uitdragen;
- Burgerprojecten/burger(overheids-)participatie;
- Creëren van draagvlak.

3.3 Keuze thema's en deelvragen

Uit de onderwerpen die bij vraag 21 werden genoemd, zijn de volgende thema's gedestilleerd:

Thema 1: Rol van de overheid

Thema 2: Rol van de deelnemer

Thema 3: Burgers betrekken

Thema 4: Advies voor starters

Thema 5: Snelheid

Thema 6: Het ideale project

Deze thema's – op het thema *Advies voor starters* na vanwege het ontbreken van deelnemers - zijn in de Omgevingslab gebiedsgerichte aanpak besproken. Bij elk van de thema's zijn aan de hand van de resultaten van de enquête deelvragen geformuleerd.

4. Bijeenkomst gebiedsgerichte aanpak

4.1 Inleiding

Op de bijeenkomst van donderdag 6 juli 2017 zijn 28 deelnemers aanwezig met een diverse achtergrond (zie bijlage 1). Alle deelnemers hebben praktijkervaring met gebiedsprojecten. Voorafgaand aan deze bijeenkomst is een vragenlijst verstuurd. Deze is door ruim 60 mensen ingevuld (voor alle vragen en antwoorden zie bijlage 2). De samenvatting van de vragen heeft u kunnen lezen in paragraaf 3.

De bijeenkomst was als volgt opgebouwd:

Directeur Hans van der Werf van de Friese Milieu Federatie heet iedereen welkom.

Ettienke Bakker (provincie) schetst eerst welke plek dit omgevingslab heeft in de voorbereiding van de omgevingsvisie van provincie en gemeenten (sheets, zie bijlage 3).

Aansluitend geeft Arnoud de Vries een samenvatting van de resultaten van de vragenlijst (sheets, bijlage 4).

Op basis van de antwoorden uit de vragenlijst zijn een aantal verdiepingsvragen voor deze dag geformuleerd. De deelnemers hadden de vrije keus om aan de slag te gaan met de vraag waar zij zelf de voorkeur aan gaven.

De volgende vragen zijn deze middag en avond aan de orde gekomen:

- Rol van de overheid (zie 4.2);
- Rol van de deelnemer (zie 4.3);
- Burgers betrekken (zie 4.4);
- Snelheid (zie 4.5);
- En het ideale project is door twee groepen gekozen (zie 4.6).

De verdiepingsvraag 'Advies voor starters' is door geen van de deelnemers gekozen om verder uit te werken.

Per verdiepingsvraag hebben vier tot zes deelnemers aan verschillende tafels ideeën en ervaringen gedeeld met elkaar en op papier gezet. Uiteindelijk hebben de groepen per verdiepingsvraag een samenvatting en aanbevelingen geformuleerd. Deze samenvatting plus de plenaire presentaties zijn in dit verslag letterlijk weergegeven.

4.2 Thema Rol van de overheid

De deelvragen:

- Welke rol past het beste bij de overheid?
- Wanneer moet deze flexibiliteit en ruimte geven?
- Wanneer moeten er kaders worden gesteld?
- Waar ligt de grens?

Punten uit gespreksronde / discussie per groep:

**UITDAGEN
LEF TONEN
GEEN WILLEKEUR
ALGEMEEN BELANG DIENEN
BOTTOM-UP INITIATIEVEN LOKET
FLEXIBEL DENKEN BIJ DE OVERHEID
VAN ONDEROP KANSSEN FACILITEREN
DETAILS IN DE UITVOERING
INTEGRALE POLITICI
HELDERE KADERS
MEEBEWEGEN
LENIGHEID**

Samenvatting plenaire deel:

- Zorg ervoor dat de uitgangspunten voor een proces en/of project een zekere urgentie hebben en neem altijd het algemeen belang mee.
- Wees goed geïnformeerd over het gebied en weet de relaties binnen en buiten het project goed te vinden en ga helder communiceren. Laat ook de politiek integraal werken.
- Zet bijvoorbeeld de verschillende wethouders bij elkaar.
- Geen grenzen vooraf, laat het een vloeiend proces zijn.
- Overheid als bewaker van het algemeen belang!
- Overheid moet het proces los laten, maar niet in de steek laten.
- Overheid hoort te ontzorgen en te verbinden.
- Overheid moet zich voorstellen als een overheid (voor burgers is er geen verschil tussen Rijk, Provinciaal, Gemeentelijk en een Waterschap).
- Doe het vraag gestuurd met een ja mits en niet een nee, tenzij!

Aanbevelingen:

Over de rol die de overheid inneemt, wordt de voorkeur uitgesproken dat binnen de gebiedsgerichte aanpak de overheid de samenleving uitdaagt. In ieder geval moet van te voren duidelijk zijn welke rol de overheid inneemt bij het gebiedsgerichte integrale project. Bijvoorbeeld door een faciliterende rol of die van gebiedsregisseur op zich te nemen. Voorop staat – ongeacht de rol – dat de overheid de hoeder is van het algemeen belang.

De overheid zou zo georganiseerd moeten worden dat ze standaard kiezen voor een integrale aanpak, waarbij verschillende wethouders of ambtenaren rond de tafel zitten. Verder wordt de wens geuit dat de overheid bij de start van een gebiedsproject helder aangeeft welke urgentie ten grondslag ligt aan het project.

Als laatste wordt de voorwaarde gesteld dat de overheid flexibel en meebewegend is tijdens een gebiedsproces. Zo kunnen er tijdens het proces nieuwe ideeën ontstaan – bijvoorbeeld van bewoners – die dan toch in het gebiedsgerichte integrale project uitgevoerd kunnen worden.

4.3 Thema Rol van de deelnemer

De deelvragen:

Stel: U neemt deel aan een gebiedsproject:

- Wat brengt u in?
- Wat hebt u nodig om uw deelname goed te laten verlopen?
- Wat mag men van u verwachten?

Punten gespreksronde / discussie per groep:

Inbreng:

KENNIS ⇒
NETWERK ⇒
BELANG(EN) ⇒

De eerste drie betreft de persoon + (eventueel) de organisatie van waaruit wordt deelgenomen.

BETROKKENHEID
MIDDELEN
BORGING DAT ALLE BELANGEN
WORDEN MEEGENOMEN

Nodig:

- helderheid over zeggenschap van de groep
 - a. resultaat plus commitment;
 - b. advies/lobby.
- experimenteer ruimte (nu zijn wettelijke kaders vaak knellend).
- ondersteuning: financieel, netwerk, kennis (initiatieven van onderop plus vrijwilligersclubs. komen op een punt dat het teveel of ingewikkeld wordt).
- gedeeld belang en urgentie.
- stip op de horizon (zichtbare baten).

Wat verwachten?:

1. zie inbreng.
2. geven en nemen; erkenning van elkaars waarden.
3. integraal denken.

Aandachtspunt!

Houd aandacht bij de inbreng van de 'zwakkere' uit de samenleving.

Samenvatting plenaire deel:

- Ook van de deelnemers wordt een integrale visie verwacht.
- Initiatieven van onderop zoveel mogelijke voorrang geven.
- Niet alles kan vanuit de gemeenschap worden opgepakt, overheid hoort het overzicht te hebben en dient het maatschappelijk belang.

Aanbevelingen:

Alle belangen dienen te worden geborgd tijdens de looptijd van een gebiedsproject.

De urgentie voor een gebiedsproces moet door iedere deelnemer worden gezien.

Uiteindelijk heeft iedere deelnemer een gedeeld belang bij het gebiedsproject.

Maak gebruik van ieders kennis en netwerk bij gebiedsprojecten.

4.4 Thema Burgers betrekken

Deelvragen:

- Op welke manieren kan je particulieren/burgers het beste betrekken bij gebiedsprojecten?
- Moet je actief op zoek?

Punten gespreksronde / discussie per groep:

De burger betrekken

- Zoek de burger op!
- Eerlijk zijn en terugkoppelen.
- Maak de inwoner(s) duidelijk dat hun mening telt.
- Duidelijk zijn in verwachtingen en mogelijkheden.
- Dorpsbelang als intermediair.
- Houd het klein en eenvoudig.
- Betrek alle burgers, wees niet bang voor maatwerk.
- Leer mensen zoeken, voorlichten voorkant.

Samenvatting plenaire deel:

- In de gebiedsproces is de verwachting dat burgers actief meedoen en dat de rest – bv. via dorpsbelang - wordt geïnformeerd.
- Probeer ook andere democratische methoden uit. Geef bv. de inwoners uit een gebied een leidende rol om met ideeën te komen.
- Hou het klein en eenvoudig.
- Betrek alle burgers en wees niet bang voor maatwerk.
- Leer mensen zoeken (vinden?) en geef voorlichting aan de voorkant.
- Zorg voor voldoende verbeelding.
- Blijf communiceren met de omgeving.
- Richt je ook op de burgers die minder goed te bereiken zijn of minder in staat zijn om hun zegje te kunnen doen.
- Er zijn doelen die niet zo snel vanuit burgers worden genoemd; niet alles overlaten aan burgers.

Aanbevelingen:

Betrek alle burgers (huis aan huis uitnodigen) en lever maatwerk (bijvoorbeeld deel het gebied op in sectoren en/of thema's).

Communiceer duidelijk over de mogelijkheden en de verwachtingen en blijf dat doen.

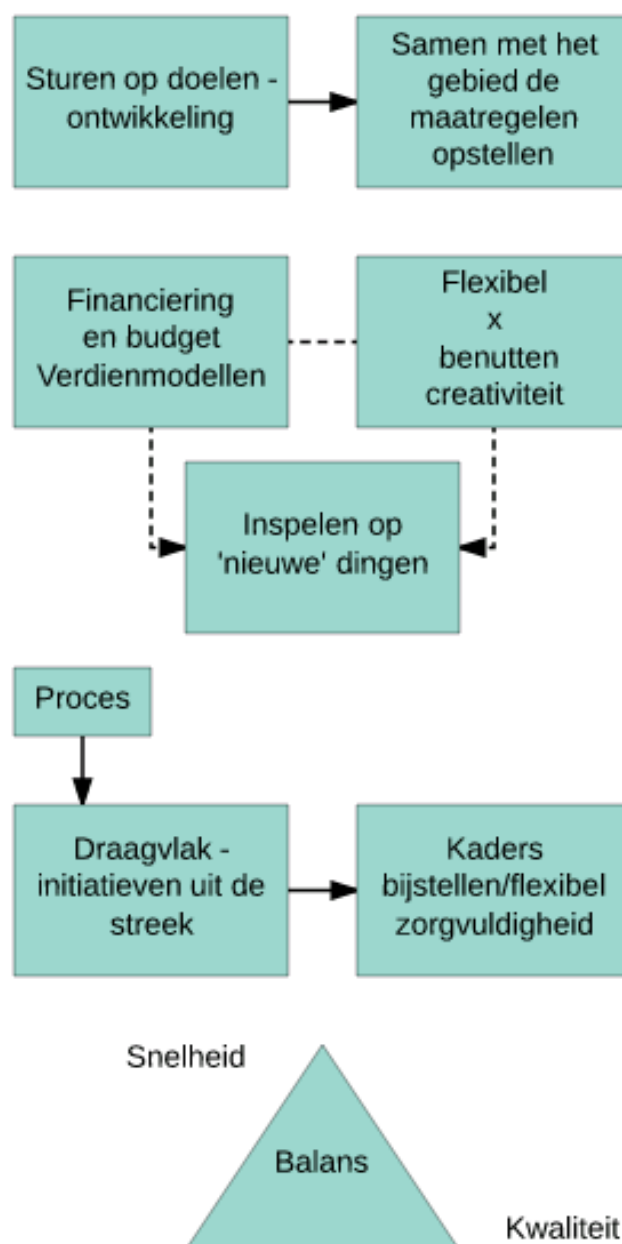
4.5 Thema Snelheid

Deelvragen:

- Welke onderdelen van een project verlopen traag?
- Hoe kan dat worden versneld?
- Wat zijn de belangrijkste factoren voor vlot lopend gebiedsproject?

Punten gespreksronde / discussie per groep:

1. Urgentie
2. Visie → wenkend perspectief alle belangen
3. Bestuurlijke drive

Samenvatting plenaire deel:

- **Welke onderdelen van een project verlopen traag?**
 - Veranderende doelstellingen.
 - Grondverwerving en ontginning.
 - Juridische trajecten.
 - Het zijn vaak geen projecten maar processen.
 - Vergunningen zijn veel nodig en leiden tot vertraging.
 - Ook zijn de financiën veelal verdeelt over vele potten.

- **Hoe kan dat worden versneld?**
 - Onteigeningen middels vergroten draagvlak.
 - Draagvlak überhaupt vanaf het begin in de prioriteitenlijst.
 - Voldoende financiële middelen bepalen en vaststellen bij de start tot het resultaat is behaald .
 - Hoe belangrijk vind je snelheid? Snelheid gaat ten koste van kwaliteit en zorgvuldigheid. In het begin het proces traag laten lopen, kan goed werken in een latere fase van het project.
 - Meer doelen kan er ook voor zorgen dat het proces wordt vertraagd.
 - Financiering en budget moet flexibel inzetbaar zijn.
 - Inspelen op voortschrijdend inzicht en nieuwe ontwikkelingen. Zoek naar verdienmodellen. Benut de creativiteit.
 - Bepaal de doelen, maar niet het hoe. Het zijn immers vaak processen en geen projecten. Ga ook hoger op de participatieladder zitten en geef in het begin de kaders aan.
 - Draagvlak voor initiatieven uit de streek.
 - Zorgvuldig handelen, kaders bijstellen en flexibel. Snelheid moet in balans zijn met de kwaliteit.
 - Zorg ook voor een wenkend perspectief; *what's in it for me*.
 - Tijdens de rit komen er ook nieuwe ideeën, houd daar rekening mee.

Aanbevelingen:

Urgentie moet er altijd in zekere mate aanwezig zijn. Soms komt de urgentie voort uit de voorzorg vanuit de overheid om het algemeen belang te borgen en soms ontstaat er een initiatief van onderaf waarbij inwoners een urgentie voelen om in een gebied iets op te pakken. Uiteindelijk zal er binnen een gebiedsproces een wenkend perspectief moeten zijn voor alle deelnemers. Iedereen moet (een zeker mate) van belang zien of hebben in het project. Heldere doelen formuleren, draagvlak vooraf verkennen en duidelijk communiceren.

De wil en enthousiasme moet zichtbaar en voelbaar zijn bij bestuurders.

Sturen op doelen. Zicht op ontwikkeling. Samen met de gebiedspartners (incl. bewoners) maatregelen opstellen. Je gaat voor een optimaal resultaat in een gebied en niet naar een maximaal belang.

Als de spelregels tijdens de rit veranderen, zorgt dit voor vertraging, minder draagvlak en dit tast de betrouwbaarheid van de overheid aan. Zorg dan ook voor consistente spelregels.

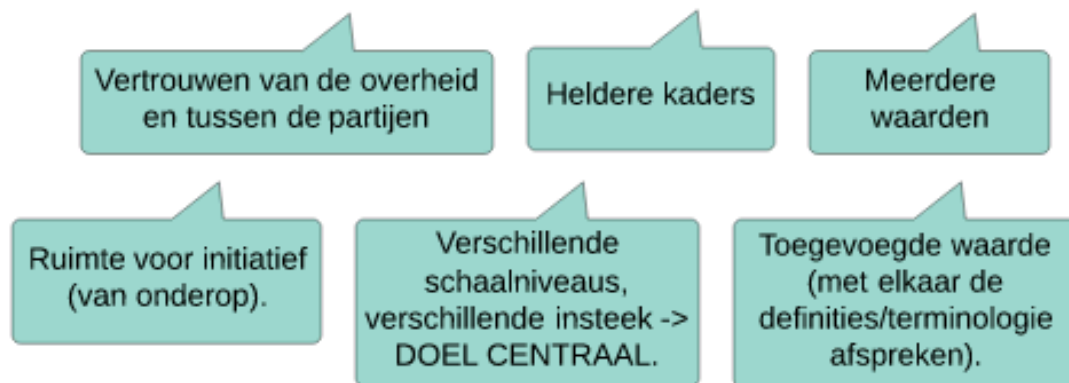
4.6 Thema Het ideale project

Deelvragen:

- Hoe ziet uw optimale gebiedsproject eruit?
- Wat is het beste dat u bent tegengekomen tijdens uw deelname aan een gebiedsproject?
- Wat wilt u nooit meer tegenkomen tijdens jouw deelname aan een gebiedsproject?

Dit thema is door twee groepen bij de kop gepakt.

Het ideale project groep 1:

Samenvatting plenaire deel:

Focus op de uitvoering: het moet wat opleveren.
Let op feiten versus gevoel/beleving.

Het ideale project groep 2:

Wat is het beste dat u bent tegengekomen tijdens uw deelname aan een gebiedsproject?

- Integraal = alle functies voor jong en oud
- Met elkaar visie/doel/richting/ambitie formuleren. Waar iedereen 'winst' in ziet een win-win situatie.
- Enthousiasme bij alle partijen
- Integraliteit
- Lange termijn
- Circulaire samenwerking (afval van de een is het voedsel voor de ander)

Wat wilt u nooit meer tegenkomen tijdens jouw deelname aan een gebiedsproject?

- Korte termijn denken
- Dogma's
- Trekkers en uitvoerders die dezelfde personen zijn
- Gebiedsontwikkeling vanuit draagvlak wat niet door een overheid wordt gefinancierd
- En leer van andere overheden!

Samenvatting plenaire deel:

- Een ideaal gebiedsproject is gebaseerd op basis van vertrouwen.
- Vooraf ervoor zorgen dat je met elkaar een gezamenlijke ambitie gaat formuleren waarin voor iedereen een deel van de winst in zit.

- Tijdens het proces altijd blijven peilen of dezelfde uitgangspunten en verwachtingen nog aanwezig zijn.
- Heldere afspraken maken over de rollen van de deelnemers en duidelijkheid bieden welke belangen de deelnemers hebben voor deelname aan het gebiedsproces.

Aanbevelingen:

Laat vertrouwen in elkaar een grote rol spelen in het groepsproces. Formuleer een gezamenlijke ambitie voor het gebied. Zorg ervoor dat er voor iedereen winst te halen valt. Communiceer altijd ook als er niets te melden valt.

5. Slotbeschouwingen

Naar aanleiding van de resultaten van de enquête en de bijeenkomst viel de Friese Milieu Federatie het volgende op. Duidelijk kwam naar voor dat – wil een gebiedsproject kans van slagen hebben - er een bepaalde urgentie aanwezig moeten zijn. Inwoners kunnen een urgentie voelen voor een gebiedsaanpak maar het kan ook zijn dat er een maatschappelijke opgave ligt. Denk hierbij aan een meer algemene/globale urgentie zoals het klimaat, biodiversiteit, energietransitie of bereikbaarheid. Verken in ieder geval van te voren of die urgentie gedeeld wordt en of er draagvlak is om een gebiedsproject op te starten. Het ligt daarbij voor de hand dat de initiatiefnemer peilt in het gebied of die urgentie gedeeld wordt en wat het draagvlak is om daar iets mee te doen.

Gezamenlijk is er door de deelnemers vastgesteld dat opgaven per gebied moeten worden bepaald en dat het gebied de opdracht krijgt om die opgaven vervolgens te gaan realiseren. Door meer te sturen op kaders wordt er ruimte aan het gebied gegeven om met passende oplossingen te komen waar de mensen uit het gebied achter staan en die ook passen bij het betreffende gebied. Dit biedt tevens de mogelijkheid om - als er tijdens een gebiedsproject nieuwe ideeën opkomen of ontwikkelingen zijn - de ruimte te nemen om deze nieuwe ideeën ook te realiseren.

Veelvuldig kwam het betrekken van burgers aan bod zowel tijdens de bijeenkomst als in de vragenlijst. Het betrekken van burgers –participatie - kan op velerlei manieren. Momenteel lopen er diverse initiatieven op dit gebied. Denk daarbij aan Holwerd aan Zee of aan de nieuwbouw in de Peiner Mieden. Sommige draaien het om en noemen het de participerende overheid. Hoe het ook wordt geformuleerd, er zijn steeds meer voorbeelden te vinden waarbij burgers zelf met ideeën komen en de overheid vragen om hen hiermee te steunen. Deze zelfwerkzaamheid/zelfredzaamheid past prima binnen de gebiedsgerichte aanpak nieuwe stijl.

Zowel het benutten van andere vormen van participatie als een meer integrale werkwijze vraagt om een andere werkhouding en in die zin ook een cultuurverandering. Die ommezwaai zal pas gaan werken als er ook mee geoefend wordt in de praktijk. Met andere woorden it is mei sizzen net te dwaan. Hoe het ook in de omgevingsvisies terecht komt. Het zijn uiteindelijk de mensen die er handen en voeten aan moeten geven en het in de praktijk moeten zien te brengen. Dat gaat niet vanzelf en vraagt de komende jaren – met vallen en opstaan – de nodige aandacht. Niet wachten tot de Omgevingswet van kracht gaat maar nu alvast in de geest van de wet met elkaar aan de slag in een concreet gebied. Bij voorkeur zijn het pilotprojecten die van elkaar verschillen bijvoorbeeld een beleidsmatige pilot (Proeftuin NL) als een meer uitvoeringsgerichte pilot. En benut daarbij de experimenteerruimte die de nieuwe Omgevingswet straks gaat bieden.

De Friese Milieu Federatie doet dan ook de volgende aanbevelingen voor het vervolg:

1. Uit de interviews en de sessie kwam naar voren dat er behoefte is aan duidelijke kaders vanuit de provincie. Men zou graag helderheid willen over het provinciale beleid en keuzes die provincie maakt. Daarom is ons advies om snel helderheid te verschaffen over de Omgevingsvisie en de rol die de gebiedsgerichte aanpak daarin krijgt.
2. Stem de aanpak en beleid van provincie en gemeenten op elkaar af zodat er, wanneer er instemming is van provincie er geen nieuwe discussie met gemeenten ontstaat of dat er nieuwe belemmeringen worden opgeworpen. Het is daarom heel goed dat de

Omgevingsvisies van provincie en gemeenten op elkaar worden afgestemd. Neem daarbij het onderwerp gebiedsgerichte aanpak mee.

3. Er was ook behoefte om nu al aan de slag te gaan. Ons advies zou zijn om nu alvast te gaan experimenteren met 1 of enkele gebiedsprojecten. Deze experimenten zouden beleids- en ontwikkelruimte van de provincie kunnen krijgen. Mogelijk zou provincie daar ook budget voor vrij moeten maken om deze projecten te faciliteren. Er kwamen vanuit de sessie een aantal voorstellen naar voren zoals Holwerd aan Zee en Noordoost Fryslân.
4. De pilots zouden wezenlijk van elkaar moeten verschillen, bijvoorbeeld een beleidsmatige meer conceptuele gebiedspilot en een pilot waar burgerparticipatie centraal staat .
5. Creëer budget, probeer barrières te slechten die te maken hebben met aanbesteding (sluit aan bij de Right to Challenge voorstellen) of wet- en regelgeving.

Bijlage 1 Deelnemerslijst

Deelnemerslijst Omgevingslab Integrale Gebiedsgerichte Aanpak

Naam	Organisatie	E-mailadres	Telefoonnummer
1 Erik Bethlehem	Natuurmonumenten	E.Bethlehem@Natuurmonumenten.nl	06-55825195
2 Horatius Runia	Gemeente Harlingen	H.Runia@harlingen.nl	0517-492279
3 Marije Streefkerk	Gem. Achtkarspelen	m.streefkerk@achtkarspelen.nl	0511-548230
4 Geert de Haan	Gem. Achtkarspelen	g.dehaan@achtkarspelen.nl	06-14633897
5 Jeroen Stegeman	Procesmanager Ruimtelijke Ontwikkeling De Friese Aanpak	J.Stegeman@heerenveen.nl	140515
6 Esmeralda Popkema	Programma adviseur Omgevingswet	E.Popkema@sudwestfryslan.nl	06-50260786
7 Bindert Kloosterman	Particulier	bindertkloosterman@gmail.com	058-2128581
8 Eddie Huisman	Recreatieschap Marrekrite	E.Huisman@marrekrite.frl	
9 Yolt IJzerman	Staatsbosbeheer	Y.IJzerman@staatsbosbeheer.nl	
10 Adrie Hobert	Bestuurslid It Lege Midden (veehouder)	aadhobert@hotmail.com	
11 Wout Vulpin	Noordlike Fryske Walden	Woutvanvulpen@gmail.com	
12 Jan Zijlstra	Gemeente Dongeradeel	J.zijlstra@ddfk.nl	06-51885118
13 Hans van der Werf	Friese Milieu Federatie	m.antoine@friesemilieufederatie.nl	06-83488188
14 Sietze Schukking	It Grienedykster Gea	sietze@schukking.com	06-42854581
15 Helen Wolbers	Fryslân Foarút	helenwolbers@hotmail.com	06-48089471
16 Bart Vries	RO-RK / Provincie Groningen	b.k.vries@hetnet.nl	06-30289094
17 Adrie Hobert	It Lege Midden	aadhobert@hotmail.com	058-2551582
18 Regina ter Steege	Landschapsbeheer Fryslân	r.tersteeg@landschapsbeheerfriesland.nl	0512-383800
19 Miranda Visser	Fries Sociaal Planbureau	mvisser@friesociaalplanbureau.nl	06-47027382
20 Siepie de Groot	ANNO	s.degroot@fryslan.frl	06-11 56 30 79
21 Arjen Lobstein	Provincie Fryslân	a.lobstein@fryslan.frl	06-46060462
22 Theunis Ozinga	Wetterskip Fryslân	tosinaa@wetterskipfryslan.nl	06-46172702
23 Marianne Carolus	Het Wilde Plan	marianne@evadio.net	0514 593583 en 0653 754 005
24 Henk Minkes	BFVW	henkminkes@kpnplanet.nl	06-17384915
25 Michel Pauluis	St. Stadslandbouw	Sneekmichel@ushof.nl	06-46332182
26 Lourens Boersma	Gemeente Harlingen	J.boersma@harlingen.nl	06-52401154
27 Geert van der Veen	Provincie Fryslân	g.vanderveen@fryslan.frl	
28 Marten Wessellus	Provincie Fryslân	coendershof@gmail.com	088 2299162
29 Karin de Ruijscher	Adviseur Publieke Gezondheid GGD Fryslân	k.deruijscher@ggdfryslan.nl	
30 Minne Holtrop	Mijn Gaasterland	minneholtrop@gmail.com	
31 Els van der Laan	Noordpeil	e.vanderlaan@noordpeil.nl	06-11355090
32 Steffen Smeding	It Fryske Gea	s.smeding@itfryskegea.nl	
33 Lenneke Buller	Stichting Beekdal Koningsdiep	lenneke@frankdenoudsten.nl	
34 Catien Scholten	Gebiedscoördinator Zuidwest-Drenthe en	c.scholten@drenthe.nl	0592 365 726
35 Jenneke van den Bogert	Dorpsbelang Gaastmeer	jennekevdbogert@hotmail.com	

Bijlage 2 Alle antwoorden op de vragenlijst gebiedsgericht aanpak

Aan welk project heeft u meegewerkt/werkt u mee?

Reacties

1. GOC Centrale As
2. verkenning Uitvoering Veenweidevisie Aldeboarn / De Deelen
3. Noordenwind en PDF
4. Landinrichting Fochteloerveen
5. We willen graag ons kleine dorp leefbaar houden en ondanks de kleinschaligheid als recreatiekern aangemerkt worden
6. het Wilde Plan
7. inrichting Tjeukemeer
8. Aanpak Ring Zuid Groningen
9. 380 kv
10. Ruimtelijke Kwaliteit
11. Nationaal Park Drents-Friese Wold en Ontwikkelagenda Appelscha
12. Friesland voor nu en later
13. alternatief voor Centrale As
14. veenweide
15. Better Bahuzen
16. wandelroutes
17. bestemmingsplan camping Duinland Terschelling
18. [1. Ruilverkaveling Kollumerland (1987-2009)] 2. GOC De Centrale As (vanaf 2007)
19. Gaasterwaarden
20. Diverse projecten bij betrokken geweest als Waddenglas, Centrale As, Butenfjild, etc.
21. Potmarge, veenweideprojecten, Better Wetter
22. grijs, groen
23. Streekwurk
24. binnenstad sneek
25. Park Lingezen
26. Holwerd aan Zee
27. gebiedsproject Bûtenfjold
28. Omgevingsvisie
29. uitvoering Veenweidevisie
30. Holwerd aan Zee
31. Omgevingsvisies
32. Structuurvisie Littenseradiel
33. Uitvoeringsprogramma R&T ZOF, Nat. park De Alde Feanen, div. herinrichtingsplannen, div. infra-projecten, landschapsbeleidsplan, etc.
34. bodemverontreiniging
35. Natura 2000 uitvoering
36. Gezond Gewicht in de Friese gemeenten
37. bescherming weide vogels
38. ilm
39. frysland foarut
40. Ombouw N31 en herinrichting vrijkomende ruimte

41. Project De Dulf en Mersken
42. De Nieuwe Afsluitdijk
43. ANNO
44. Harich Elahuizen
45. Revitalisering Lege Geaen / Sneeker Oudvaart gebied
46. Diverse
47. Achtkarspelen Zuid
48. gebiedsontwikkeling Centrale As
49. Strandpaviljoen Fortweg Vlieland
50. Gebiedsontwikkeling Beekdal Linde
51. Binnenstadsvisie Dokkum
52. Konigsdiep (en heel veel andere LI en rvk projecten)
53. gezamenlijke Omgevingsvisie Waddeneilanden
54. Herinrichting Grienedyk/Mardyk icm Oevers en Kaden project
55. Gebiedsontwikkeling DCA

Q2 Is dit een lopend of een afgerond project?

Lopend 80,65% 50

Afgerond 19,35% 12

Q3 Wat is het doel van het project?

Lopend

Reacties

1. Gebiedsontwikkeling rond de Centrale As in een gebied van ca 7000 ha
2. (duurzame) gebiedsontwikkeling met boeren en burgers
3. duurzame energietransitie
4. Integratie van opvoeding, natuur en werkvoorziening
5. opwaarderen Tjeukemeer
6. Natuurontwikkeling en recreatie en toerisme stimuleren
7. Integrale verbetering van de fysieke en sociaaleconomische leefbaarheid
8. Wandelaars optimaal mogelijkheden geven voor lange afstandsroutes
9. (Ik kies dus voor nr. 2 GOC DCA.) Integrale herinrichting gebied rondom de weg de Centrale As
10. natuur en landbouw een plus geven
11. Potmarge: de ambitie is: Een gebied met een hoge kwaliteit en belevingswaarde, waar de omgeving de basis vormt voor cross-over activiteiten tussen onderwijs & onderzoek, bewoners en zorg, gericht op stedelijke kringlopen en op een gezonde leefomgeving en leefstijl.
12. Integraal : R en T , Leefbaarheid, Paden, Duurzaamheid
13. Aandacht vragen en direct betrokken zijn bij de leefomgeving
14. beperken van anticiperen op de gevolgen van bodemdaling
15. verbinden Waddenzee met kustgebied: profiteren van Werelderfgoed Wadden om zo de achteruitgang van het kustgebied te stoppen. HaZ is integrale gebiedsontwikkeling voor natuur, recreatie, waterveiligheid, zilte teelt, verzilting, kunst, onderwijs, zie www.holwerdaanzee.nl
16. input leveren aan (gemeentelijke) omgevingsvisies
17. Regionale versterking
18. beoordeling en communicatie gezondheidsrisico
19. samenwerken en versterken rondom de lokale aanpak van het thema gezond gewicht in gemeenten
20. bescherming en leefgebied weide vogels
21. het upgraden en leefbaarder maken van de regio voor de toekomst
22. Nieuwe snelweg en herinrichting vrijkomende gebieden.
23. Afstemmen van de opgaven op gebied van natuur, water, landbouw, recreatie en water- en zandwinning.
24. Regionaal economische versterking
25. Regionaal samenwerken voor de sociaaleconomische ontwikkeling van de regio
26. Revitalisering van het gebied door versterking economie door combinatie van toerisme, cultuurhistorische identiteit, natuurlijke landbouw, herstel biodiversiteit en behoud van veenweide gebied

27. inrichting van natuurgebieden, Achtkarspelen zuid
28. Realisering van ca. 700 ha natuurgebied
29. realiseren van een tweede strandpaviljoen
30. Het gebied met een plus achterlaten, meer dan het compenseren van de aanleg van de weg
31. Realisatie EHS, KRW, waterbeheer, landschapsontwikkeling, recreatie en landbouwstructuur
32. realiseren van het Natuur Netwerk Nederland(EHS)

Afgerond

Reacties

1. gebiedsinrichting
2. Het gebied met een plus achterlaten
3. er was eens een natuurproject voor gaasterland, wat mislukt is door gebrek aan samenwerking met de boeren, maar toen woonde ik hier nog niet lukt is
4. betere weg dan deze 4 baansweg
5. diverse doelen; natuur en landschap was een van de (neven)doelen
6. Ontwikkelen landschapspark van 15 km² tussen Arnhem en Nijmegen
7. realisatie verbindingszone Grote Wielen- Lauwersmeer
8. Informatie en bewustwording cultuurhistorie
9. wat een gekke overgang in deze enquête. verwarrend
10. Richting voor de gemeente tot circa 2030 op ruimtelijk gebied
11. weidevogel stand verhogen
12. het bevorderen van de regio met (wandel) toerisme en daarmee de lokale ondernemer een grotere kans en afzetmarkt te bieden. ook het aantrekkelijker maken van de natuur en voedsel voorziening om zo de wensen van de burgers in de toekomst tegemoet te komen en de regio duurzaam en aantrekkelijk te maken.
13. Er zijn delen van het project afgerond. Dat betrof de inrichting van gebieden t.b.v. natuur (EHS?NNN) en delen van de Linde (KRW)
14. Gezamenlijke en gedragen koers bepalen
15. inrichtingen van NNN in het gebied van het Koningsdiep
16. Versterken toeristische-, recreatieve- en natuurwaarden icm behouden cultuurhistorische kenmerken binnen Oevers en Kadenproject

Q4 In welke fase bevindt het project zich?

Initiatieffase **24,24%** 8

Planfase **30,30%** 10

Uitvoeringsfase **45,45%** 15

Q5 Met wat voor organisaties werkt u samen?

Lopend

Overheden **87,88%** 29

Maatschappelijke organisaties **81,82%** 27

Bedrijven **51,52%** 17

Particulieren **69,70%** 23

Afgerond

Overheden **85,71%** 12

Maatschappelijke organisaties **92,86%** 13

Bedrijven **50,00%** 7

Particulieren **78,57%** 11

Q6 Wat is uw rol in het project?

Lopend

Bestuurder **15,15%** 5

Ambtenaar **48,48%** 16

Belanghebbende **9,09%** 3

Andere **27,27%**

Andere namelijk:

1. projectcoördinator
2. coördinerend tussen mensen in het onderwijs en ambachtslieden, kunstenaars en (ecologische) natuurbeschermers, en mogelijke belanghebbenden
3. coördinatie
4. vertegenwoordiger natuur en landschap (voorgedragen door Staatsbosbeheer)
5. Trekker van de werkgroep Omgevingsvisie FMF
6. lid van de werkgroep, lobby, PR, Living Lab
7. adviseur GGD
8. Regiocoördinator
9. inwoner / mede-initiatiefnemer

Afgerond

Bestuurder **14,29%** 2

Ambtenaar **28,57%** 4

Belanghebbende **28,57%**

Andere **28,57%** 4

Andere namelijk:

1. actievoerder
2. Projectadviseur RO
3. trekker
4. bestuurder en deelnemende boer

Q7 Wat is uw belangrijkste motivatie of doel om mee te doen aan dit project?

Reacties

1. Het gebied met een plus achterlaten
2. vitale duurzame streek / beekdal Koningsdiep / de Boarn
3. Alleen vanuit een holistische en integrale aanpak kan de toekomstige volwassene op vruchtbare en herstellende manier omgaan met het aan hem toevertrouwde landschap, zowel de bodem als de planten(soorten), de dieren en de mensen.
4. verbeteren van recreatieve mogelijkheden
5. Overtuiging dat natuur, recreatie en landbouw in de regio in balans samen kunnen gaan
6. inbreng
7. Verbeteren van de leefbaarheid
8. Mogelijkheden voor wandelen, toerisme, ontspanning, gezondheid creëren.
9. Ik ben zeer actief in de natuurbescherming (FFF / FLORON), en ik vind dat zulke organisaties maatschappelijke verantwoordelijkheid hebben om mee te beslissen in (in dit geval) projecten van ruimtelijke ordening
10. natuur en landbouw samen laten werken
11. Podium creëren/proeftuin voor innovatieve RO projecten
12. Meerwaarde door integrale aanpak en samenwerking
13. Betrokkenheid en op de hoogte zijn en invloed uitoefenen
14. Realisatie van maatschappelijke opgaven t.b.v duurzame toekomst van Fryslân
15. laatste kans voor het Waddengebied
16. ondersteuning bevoegd gezag, kennis opdoen van de werking van de nieuwe wetgeving en rollen die daarbij horen
17. Past binnen beleid
18. bewaking gezondheidsrisico
19. gemeenten provinciaal ondersteunen waarmee de lokale aanpak versterkt wordt
20. natuurwaarde verhogen
21. ik wil graag een fijne en economisch sterke leefomgeving met behoud van de lokale natuur.
22. Zo'n project komt één keer in je leven voorbij.
23. De gemeente heeft de noodzaak van gebiedsgerichte aanpak bij de provincie aanhangig gemaakt. De provincie is trekker van het project. Vertegenwoordiging van het gemeentelijke belang..

24. Project in de buitencategorie
25. Diversiteit, regio verder 'helpen';
26. Werken aan een duurzaam toekomstperspectief voor het gebied en zijn inwoners
27. Koppelkansen en het realiseren van waterschapsopgaven
28. samen iets realiseren.
29. trekker van het project vanuit de ambtelijke organisatie
30. wateropgaven zijn onderdeel van de gebiedsopgaven
31. Ik ben projectleider namens de opdrachtgever (provincie) en secretaris van de gebiedscommissie
32. dit is mijn opdracht als projectleider

Afgerond

Reacties

1. leuk
2. Het gebied met een plus achterlaten
3. onnodige schade aan landschap voorkomen
4. Behartigen van het belang voor natuur en landschap
5. inbreng expertise
6. Veel ervaring in soortgelijke werken de noodzaak om deze opgave te realiseren
7. netwerken en betrokkenheid
8. samenwerken en samen de schouders eronder
9. Een gemeente hoort een visie te hebben als leidraad voor ontwikkelingen (zowel eigen als van anderen)
10. als je ziet hoe slecht de vogelstand er aan toe is ,moet je soms het voortouw nemen
11. mijn eigen leefomgeving
12. Projectleider
13. Met verschillende en relevante partijen koers bepalen werkt in de praktijk (beleid effectueren met maatregelen)
14. Behoud en versterking van waardevol gebied tbv natuur en economie

Q8 Zitten de goede partijen aan tafel, mist u partijen en hoe ervaart u ieders rol?

Lopend

Reacties

1. de juiste partijen
2. Tot nu toe wel
3. Als goede partijen zijn onderwijzenden en opvoeders, ouders en natuurbeschermers gevonden, maar er ontbreekt een belangrijke groep: mensen, die zowel een ambacht beoefenen of bepaalde dieren verzorgen of planten, en die tevens kinderen kunnen begeleiden in het meedoen en helpen in deze bezigheden.
4. wij gaan de vertegenwoordiging heroverwegen als er meer zicht is op Nationale Parken nieuwe stijl
5. teveel natuurkundigen

6. Wel aan tafel maar de rolverdeling kan beter
7. Kan ik nu niet bepalen.
8. Ja: provincie, gemeenten, boeren vertegenwoordigers, idem voor natuur en landschap, en een vertegenwoordiger voor verkeersveiligheid (VVN) en recreatie. Ik geloof dat dat zo voldoende integraliteit waarborgt. Positief, al is er wel een in mijn ogen negatieve ontwikkeling bij de provincie merkbaar met de nieuwe coalitie zonder PvdA. Deze coalitie lijkt te willen 'duiken' voor toezeggingen die gedaan zijn m.b.t. natuur, vooral landschap, en recreatie.
9. alle partijen zitten aan tafel
10. Alle partijen zitten aan tafel: gemeente, omwonenden, onderwijs
11. Goede partijen zitten aan tafel
12. Prima zo
13. Goede partijen zitten aan tafel. Partijen zijn constructief maar ook kritisch. Vanuit hun belang is dit ook begrijpelijk. Rol overheid ervaar ik als veranderende rol. Overheid zal meer van buiten naar binnen moeten opereren.
14. JA, al zou de provincie HaZ integraler kunnen benaderen
15. alle gewenste partijen zijn aanwezig
16. Ja - nee
17. ja
18. veel partijen vanuit Gezondheid, verbinding met Ruimtelijke Ordening en EZ kan beter
19. er zitten soms teveel partijen aan tafel om doelmatig te werken
20. graag zouden we de politiek meer betrokken hebben. ook de inwoners moeten meer inspraak hebben.
21. De goede partijen zitten aan tafel
22. De meeste partijen zitten om tafel op min of meer gelijkwaardige basis.
23. goed partijen, want zorgvuldig gekozen. Met name het belang dat het Ministerie ook aan tafel zit en niet alleen RWS is een belangrijk leerpunt
24. meerdere overleggen met diverse partijen. Hierin pakt iedere partij zijn of haar eigen rol .
25. Is nog in initiatiefase maar overheden vinden het nogal ingewikkeld. Er is nog geen 100% uitgekauwd verhaal voor de overheden wat kan worden opgehangen aan een vast 'instituut' als een dorpsbelang. Het is een bewoners initiatief dat met de inwoners en de overheden toe wil werken naar een goed doordachte lange termijn gebiedsontwikkelingsrichting die een antwoord biedt op de grote (globale) uitdagingen waarmee het gebied geconfronteerd wordt. De overheden hebben liever iets wat af is en waar al een algehele consensus over bestaat.
26. De goede partijen zitten aan tafel, verdeling in de gebiedscommissie is wel landbouw georiënteerd.
27. De goede partijen zitten aan tafel.
28. ja, nee, positief en meewerkend/meedenkend
29. Alle relevante partijen zitten aan tafel. De stem en invloed van de landbouw is te groot
30. juiste partijen aan tafel en zitten goed in hun rol
31. we werken met een gebiedscommissie waarin partijen vertegenwoordigd zijn

Afgerond

Reacties

1. ja
2. ja
3. nee, was erg moeilijk om mensen te mobiliseren
4. Ja, geen partijen gemist. Wel zaten de partijen op persoonlijke titel en was het beter voor het draagvlak geweest als de vertegenwoordigers namens een collectief belang hadden meegedaan.
5. Alles prima, ondanks georganiseerd verzet toch de (meeste) neuzen dezelfde kant op gekomen.
6. prima samengestelde gebiedscommissie, benoemd door GS
7. neen
8. nee
9. prima gelukt
10. ja volgens mij wel
11. Ja
12. Over het algemeen goede partijen aan tafel. Gemist: partijen uit hoek R&T
13. De start was fout maar na enige stevige correctieve acties onzerzijds daarna over het algemeen heel plezierig en opbouwend. Kanttekeningen; Wetterskip benaderde het project op automatische pilot en met te weinig technische kennis waardoor het project onnodig ingrijpend dreigde te worden. Provinciale inbreng (Friese Merenproject) was zeer proactief en creatief. Gemeentelijke inbreng vaak defensief en regelmatig niet betrouwbaar m.b.t. gemaakte afspraken..

Q9 Wie is de regisseur van het project en is dit de juiste partij? Zou dit ook een andere partij kunnen zijn?

Lopend

Reacties

1. provincie/GOC

2. Boeren en Burgers. Ja. Nee.
3. Tot nu toe heb ik dat zelf gedaan, geholpen door een ervaren pedagoge en boerin, maar ik zou het fijn vinden als hiervoor een andere, betere partij komt.
4. provincie
5. provincie Drenthe. Meer samenhang/medeverantwoordelijkheid van provincie Fryslan en Rijksoverheid zou welkom zijn
6. provincie
7. Dorpsbelang Bakhuizen, mirns en Rijs. Nee
8. Wandelnet
9. de provincie, via het projectbureau DCA is regisseur, dat is haar wettelijke rol, dus een andere partij is niet goed voorstelbaar.
10. IFG en een aantal agrariërs. Bij dit project (bottom-up) zijn dat de goede partijen
11. Nordwin/Van Hall
12. Wisselende regisseurs afhankelijk van belangen
13. Provincie is prima
14. Provincie Fryslân, is juiste partij.
15. de werkgroep HaZ uit Holwerd. Juiste partij want project van onderop.
16. Externe inhuur namens Prov. zou ook geen andere overheid/ partij moeten zijn
17. nee
18. gemeente
19. GGD, m.i de juiste partij
20. ILM
21. ons project zelf. graag ook zo houden. we willen graag dat het voor en door inwoners is bedacht en liefst ook uitgevoerd.
22. Alliantie van RWS, provincie en gemeente
23. De provincie is trekker van het geheel. Gelet op de rol die de provincie zich toedicht in het landelijk gebied lijkt het mij de juiste partij. Een andere partij ligt niet echt voor de hand.
24. Programmabureau DNA is regisseur. Het is belangrijk bij een samenwerkingsverband dat er een bepaalde onafhankelijkheid in de regie zit. Dat is nu geborgd.
25. De algemene agenda wordt geregisseerd door een onafhankelijk regionaal team. De onafhankelijkheid werkt prettig.
26. De initiatiefgroep zelf en dat is ook goed. De benodigde inspanning trekt echter alleen een grote wissel op de initiatiefnemers en er zijn weinig ondersteuningsfaciliteiten beschikbaar.
27. De provincie, dit is de juiste partij
28. Gebiedscommissie (in opdracht van de provincie). Dit is de juiste partij. Hierin zitten de betrokken partijen uit het gebied aan tafel.
29. gemeente Vlieland
30. provincie. is de juiste partij
31. provincie, zij is naar mijn mening nog steeds de juiste partij (vertegenwoordigd meerdere doelstellingen)
32. De provincie het is haar opdracht. Maar het zou misschien ook een andere partij kunnen zijn.

Afgerond

Reacties

1. provincie
2. Stichting It Griene Erfgoed had een te kleine actieve achterban, later hebben ex-politici ook nog voor veel reuring gezorgd. Centrale As was van provincie.
3. Voornamelijk provincie terwijl die in enkele gevallen ook een groot belang hadden. Je zou ook kunnen overwegen om een meer onafhankelijk regisseur te nemen.
4. Projectbureau Lingezegen, dat was prima. Alle relevante overheden waren (grensoverschrijdend) betrokken.
5. De gebiedscommissie, gemeente, Wetterskip, provincie en anderen
6. provincie
7. div
8. Ik was projectleider
9. ILM
10. provincie
11. Gemeente. Was goede partij om knopen door te hakken en te bemiddelen. Andere partij was niet logisch geweest.
12. Wetterskip Fryslan. Provincie had ook de lead kunnen nemen. Verder betrokken; Provincie, SBB, Gemeente SWF,

Q10 Heeft de overheid, naar uw idee, de juiste rol in het project? Zou dit ook anders kunnen? Welk overheidsorgaan is bij uw project betrokken?

Lopend

Reacties

1. Niet de juiste rol. Natuurlijk kan dat anders, als je het maar wil. Projectbureau Centrale As (provincie).
2. Ja. Nee. Projectleiding Veenweidevisie
3. De overheid stelt zich erg passief op; het zou wel wat anders en beter kunnen. De gemeente, de Friese Milieufederatie, enige Kamerleden kunnen.
4. ja; provincie, gemeente Rijk
5. Provincies en gemeenten zijn betrokken. overheid zou op alle schaalniveaus (rijk, provincie, gemeente) betrokken moeten zijn met een heldere taak/bevoegdheidsverdeling. Dat kan beter afgesproken worden.
6. De rol van de overheden is niet participierend maar toehorend. In de participatie maatschappij dient participatie van twee kanten te komen. Betrokken zijn provincie en gemeente.
7. Kan ik nu niet beoordelen.
8. Ja. Maar, zoals gezegd, de nieuwe coalitie lijkt toezeggingen, met name betreffende het landschap, te frustreren. In mijn ogen heeft de coalitie een continuïteitsverplichting m.b.t. in het verleden gedane toezeggingen, die overigens ook de basis waren voor instemming met het project door de Hoge Raad. Qua planvorming en toezicht op de uitvoering: de gebiedsontwikkelingscommissie Centrale As; qua uitvoering: het projectbureau Centrale As
9. Rollen zijn prima verdeeld. WSF, Provincie, gemeente RWS.
10. Gemeente, Wetterskip: faciliteren
11. Gemeenten, Waterschap en Provincie
12. Overheid heeft regie over totaal. Deelprojecten kunnen en worden ook door andere publieke partijen getrokken
13. Provincie trekker op onderdelen. Kan integraler: onderwijs, kunst Sense of Place, Culturele Hoofdstad, R&T, natuur. Ook bestuurlijk zouden meer portefeuillehouders actief kunnen worden voor het project. Ook richting Den Haag.
14. ja
15. ja - nee - div.
16. ja
17. op lokaal niveau gemeenten, landelijk VWS
18. provincie, als niet te veel verschillende ambtenaren meedoen werkt het goed
19. de overheid zou meer vanuit de burgerwens moeten werken. faciliteren i.p.v. vast houden aan plannen van vele jaren geleden.
20. Overheid heeft juiste rol.
21. Ja, de overheid (provincie, gemeente, Wetterskip) streven een goede afstemming van de verschillende belangen in het gebied na. De andere partijen streven uiteraard zoveel mogelijk hun eigen belang na.
22. Rol is goed. Middels programmabureau is overheid Ontwikkelaar, regisseur of smeerolie. Afhankelijk van wat nodig is om op onderdeel snelheid te maken. Alle overheidslagen zijn betrokken.

23. ja, maar zou indien mogelijk nog meer van onderop kunnen laten organiseren. Diverse overheidsorganen zijn betrokken.
24. De overheid durft niet goed te participeren omdat zij dan een deel van de regie uithanden geeft. Daarnaast is het ambtenarenapparaat gewend om uitvoering te geven aan voorkeuren vanuit de politieke coalities waarbij selectief gevist wordt uit 'bewoners-input'. De volgende overheden zouden betrokken moeten zijn; gemeente SWF en Leeuwarden, Provincie, Wetterskip, SBB, Veenweideprojectteam en op afstand Den Haag.
25. Ja
26. Overheid heeft de juiste rol. Provincie is opdrachtgever, uitvoering project via een gebiedscommissie waarin de provincie de projectleiding en het secretariaat voert. Naast de betrokken maatschappelijke partijen zijn ook het waterschap en de gemeente betrokken. In de commissie vindt een goede afstemming plaats.
27. Rijkswaterstaat, Rijksvastgoedbedrijf, Provincie en Staatsbosbeheer zijn betrokken bij het project (naast de gemeente zelf)
28. juiste rol van de provincie, invloed gemeente zou groter mogen zijn
29. zie 9. Verder zijn gemeente, Wetterskip, terrein beherende organisaties, milieufederatie, landbouw en dorpen betrokken/vertegenwoordigd
30. Ja, de provincie

Afgerond

Reacties

1. ja
2. dat kon anders
3. Wel juiste rol, maar had anders ingevuld kunnen worden.
4. De overheid zou ook een meer faciliterende rol/rol op afstand kunnen hebben
5. Ja, prima. Overheid als stimulator en facilitator. Samenleving/bedrijfsleven moeten het goeddeels invullen.
6. Beproefde samenstelling
7. neutraal
8. Het was interactief opgezet. Werkte prima
9. meer hun nek uitsteken de volgende keer om ons te helpen
10. Ja
11. Gemeente had goede rol. Had andere partij ook gekund als die maar boven partijen had gestaan. Maar wie heeft dit mandaat/positie?
12. Start van het project was zeer technisch gedreven vanuit Oevers en Kaden project. Andere partijen zijn aangehaakt en hebben totale project bijgestuurd. Beter was geweest om te beginnen met het definiëren van een punt op de horizon; waar wil je met het gebied heen in de bredere context van maatschappelijke en economische ontwikkelingen. Leefbaarheid, klimaat, biodiversiteit, economie, etc.

Q11 Bent u tevreden over het tempo van het project?

Lopend

Ja **45,16%** 14

Nee **54,84%** 17

Reacties

1. Provincie werkt zeer traag als gevolg van verkokering (sectorale organisatie)
2. Zolang ik dit nu doe gaat het prima, maar de grote grens is dat ik zelf door mijn leeftijd niet meer deel uitmaak van de instanties waar de plannen concreet kunnen worden. Het tragische is, dat veel docenten erg enthousiast zijn, maar absoluut geen tijd en veel te veel werkdruk hebben, om hier iets te kunnen starten. Hetzelfde geldt voor ambachtelijk werkenden. Wat er nodig is, is een extra opleidingsrichting aan Pabo's en/of aan het Mbo. Er zijn daarvoor opgeleide jonge mensen nodig voor het nieuwe onderwijs: geen kennisoverdracht, maar 1- in directe verbinding zelf vaardig zijn, kinderen helpen de eerste vaardigheden te ontwikkelen in het verzorgen van planten, dieren en hun producten, groente, fruit, melk, wol, hout en klei. 2- pedagogen, die de kinderen helpen vanuit deze praktijkervaringen te leren tekenen, schrijven en lezen (ze helpen met verslagen), rekenen en geschiedenis en aardrijkskunde(maten, hoeveelheden, hoe vroeger, handel) 3 - het verwerken van de ervaringen met muziek, zang, dans en toneel.
3. Er wordt veel overlegd en door de brede samenstelling van de stuurgroep, worden er te weinig besluiten genomen. Opgave moet scherper geformuleerd en verantwoordelijkheden beter belegd (inclusief financiering). Het betreft overigens geen project, maar een structurele opgave/proces/programma. Dat maakt een NP wellicht een vreemde eend in het gebiedsgericht projectenspoor. Voor de omgevingsvisie is dit echter wel van belang om mee te nemen in de gebiedsgerichte aanpak
4. duurt te lang, idee ontstaat het is al beklonken wordt opnieuw niet naar de burger geluisterd
5. Het ambitieniveau is hoger dan de financiering mogelijk maakt.
6. Ik had 'ja' willen kiezen en dán deze opmerking willen maken. Enerzijds ging het project soms te traag, maar dat had ook te maken met de complexiteit ervan. Anderzijds wil de nieuwe coalitie nu te snel afronden (in 2019, met een uitloop voor de landschapsopgave - maar dan weer met een zeer onzekere financiering), naar mijn gevoel om het project deels te beknotten.
7. Veel bureaucratie, moeilijk voor partners om processen lossier te laten
8. Duurt te lang. Met name toezeggingen voor vervolgbijeenkomsten duren te lang. Op 15 september was er de laatste bijeenkomst met de provincie en ondanks toezeggingen dat er in thema- bijeenkomsten wordt verder gesproken is het op 3 maanden na weer bijna 15 september.
9. niet altijd
10. Ja en nee, graag zien we dingen snel veranderen en soms is het frustrerend dat communicatie met bepaalde partijen zeer langzaam gaat. Toch bruist het project wel bij de betrokkenen.
11. De financiering van het project (gelden voor aankoop van gronden en dergelijke) heeft erg lang op zich laten wachten. Partijen beginnen ongeduldig te worden.

Daarnaast zorgen de vaak tegengestelde belangen voor een moeizaam en stroperig proces.

12. Overheden draaien nog al om de heter brei heen en wachten tot iedereen 'het er mee eens is' en dat kan nog wel even duren omdat het juist om een discussie-proces gaat.
13. Inrichting duurt lang door grondverwerving. Dit een een traag proces. De prioritering en programmering van de provincie zou duidelijker kunnen. Hierin keuzes maken om deelgebieden te versnellen of on hold zetten, zou kunnen helpen om het tempo hoog te houden.
14. Ik wil ja invullen, maar kan dan geen toelichting invullen. Een gebiedsproces heeft tijd nodig. Zeker als de grond aangekocht moet worden om de doelen
15. te realiseren en er een verandering in de omgeving plaatsvindt die uitstraling naar de omgeving nodig heeft. Dit moet je ook niet te snel willen: mensen moeten de tijd krijgen om er aan te wennen en er ook een eigen idee over krijgen. Om zo ook draagvlak te krijgen voor de plannen. Bij de daadwerkelijke uitvoering merk je dat er nog veel tijd nodig is om plannen concreet uit te werken en om de juiste vergunningen te krijgen. Dit proces zou wel sneller mogen en kunnen.
16. de prioriteit heeft bij de aanleg van de weg gelegen. ik ben benieuwd of de ambities voor het gebied overeind blijven. Zelf ben ik er niet meer bij betrokken.
17. Zou sneller moeten kunnen, maar het uitgangspunt dat de benodigde grondposities op vrijwillige basis worden verworven is in sterke mate bepalend voor het tempo.
18. De vele beleidswisselingen t.a.v. de NNN leidt tot vertraging

Afgerond

Ja **57,14%** 8

Nee **42,86%** 6

Reacties

1. verkokering bij provincie
2. Belangrijker dan het tempo is of de doelen werden gehaald. Grondverwerving kost de nodige tijd. In enkele gevallen - bv. Baarderaddel - had het sneller gekund.
3. Ja en nee. Proces vraagt veel van boeren om ruim 200 ha. Particulier Natuurbeheer te realiseren. Dan mag het ook wat langer duren
4. zie 11
5. soms frustreert de ambtenarij
6. Heeft meer dan 5 jaar gelopen, had met een helderder start en bredere doelstelling sneller kunnen worden uitgevoerd. Nu veel ad-hoc en lopende wijs toegevoegd en gewijzigd en dat kwam tempo niet ten goede.

Q12 Ervaart u uw project als succesvol? Waar komt dit door?

Lopend

Reacties

1. Moet nog blijken
2. Jazeker. Doordat vrijwel iedereen die erover leest of hoort enthousiast wordt.
3. Ja. Natuur is behoorlijk goed op orde en R&T profiteren van het NP-keurmerk
4. neen
5. Vooralsnog : ja. Vooral door inzet vrijwilligers
6. Kan ik nu niet beoordelen.
7. Voor 70%. Ook al heeft dat wel eens de nodige strijd met de ambtenarij op het provinciehuis gekost: de commissie is grosso modo altijd integraal bezig geweest. Alle partijen werden volstrekt serieus genomen (dat heb ik in de ruilverkaveling Kollumerland beslist anders ervaren). Er zijn ook veel goede dingen voor natuur (en in mindere mate voor landschap) en recreatie gebeurd. Dat ging niet zonder horten en stoten, maar over bepaalde uitkomsten voel ik een zekere trots.
8. Nee. Landbouw en natuur komen er helaas toch niet uit.
9. Ja, enthousiasme en creativiteit van de partijen
10. Ja, wel met vallen en opstaan. Er ontstaan goed bestuurlijke en ambtelijke netwerken en er worden goede verbanden gelegd.
11. Ja toch wel door de betrokkenheid
12. tot nu toe wel. Samenwerking met verschillende partijen loopt goed. Hoewel het op onderdelen altijd beter kan.
13. JA, 100 % draagvlak. Integraal van opzet. Geen tegenstanders. Goede PR. Door inzet van de werkgroep
14. ja. pilot Harlingen is zeer positief ervaren en ook de eerste bijeenkomsten bij de 6 gemeenten in 2017 lopen voortvarend
15. ja
16. ja, door meer gezamenlijk op te trekken en elkaar te versterken, gebeurd er in de gemeenten meer op de integrale aanpak op dit thema
17. ja komen steeds meer vogels, project jarenlang volhouden
18. in afwachting.
19. We zitten op schema, binnen het budget en kunnen ook nog extra zaken realiseren.
20. Het is nog te vroeg om daar een oordeel over te vellen. Het al wel winst dat partijen door de gezamenlijke aanpak oog krijgen voor elkaars belangen.
21. Zeker. gestart in 2011 is er anno nu een projectportefeuille tgv 250 mln. Realisatie is op onderdelen gestart. Veel draagvlak en exposure.
22. ja, er wordt goed en toekomstgericht met elkaar samen gewerkt aan relevante vraagstukken en er zijn resultaten zichtbaar
23. Dat kunnen we alleen aan het eind beoordelen. Tot nu toe zijn we niet ontevreden met de aandacht uit de media en de streek.
24. Er wordt resultaat gehaald door de inrichting van 1 deelgebied
25. Ja en Nee. Ja, omdat een deel inmiddels is ingericht en er momenteel veel energie is en kansen zijn voor het vervolg. Nee, omdat een deelproject sneller in voorbereiding zou kunnen gaan en er bij een ander deelproject de uitvoering te lang duurt.
26. Ja
27. kan ik nog niet zeggen

28. Ja, door (vasthoudende) samenwerking van partijen
29. We werken modulair, dus maken wel stappen die we kunnen vieren met de omgeving

Afgerond

Reacties

1. ja
2. Moet nog blijken
3. nee, we hebben de juridische strijd verloren
4. Over het algemeen zijn de meeste gebiedsprojecten succesvol. Wel is landschap een ondergeschoven kindje. succes komt omdat alle partijen er wat bij winnen.
5. Ja, vooral doordat er niet alleen naar fysieke ontwikkeling is gekeken, maar ook naar beleving en evenementen die daaraan bijdragen.
6. Uitstekend gelukt, door vooral in een vroeg stadium de moeilijke boodschap aan de keukentafel uit te leggen, en dan zonder te onteigenen
7. Ja en nee. De visie is geslaagd als leidraad en was een goed toetsinstrument. Nee. De gemeente wordt heringedeeld. Daardoor is er verlies aan effect.
8. ja ,meer vogels
9. in afwachting
10. Ja
11. Ja. Veel draagvlak. behandeling in raad was daardoor formaliteit. Veel nuttige zaken uit naar voren gekomen, ook voor vervolgprojecten.
12. Ja, uiteindelijk is de schade geminimaliseerd en de ontwikkelingsmogelijkheden uiteindelijk redelijk goed benut. Belangrijkste reden een aantal actieve omwonenden die vanuit een bredere kijk stevig hebben meegedraaid in het project.

Q13 Ervaart u hobbels of knelpunten in het proces?

Afgerond

Reacties

1. Rol en verantwoordelijkheid projectbureau versus provincie is onduidelijk
2. Het zodanig vastgezet zijn van onderwijzers door de huidige regelgevingen en verplichtingen, dat zij niet de energie hebben voor iets nieuws te kunnen werken. Het om economische redenen niet beschikbaar zijn van ambachtslieden hiervoor. Het ontbreken van de bovengenoemde opleidingstrajecten bij mbo en pabo
3. financiering van projecten in het Friese deel van het NP is bijzonder lastig, omdat criteria van financieringsprogramma's vaak niet aansluiten bij de gezamenlijk afgesproken ambitie in het NP. Bedoeling is voor het NP met een meerjaren programma te komen. Zou goed zijn als ook Fryslan en gemeenten daar in financiële zin een bijdrage aan kunnen leveren.
4. te weinig inbreng van de normale burger, er wordt geen idee ingebracht waardoor er meer vrij spel komt voor de burger
5. Ja, namelijk: 1. subsidie op proces geld is vrijwel niet mogelijk terwijl plankosten flink kunnen oplopen. 2. deskundigheid inhuren kan niet bij gebrek aan geld. 3. Graag een participerende overheid i.p.v. een afwachter. 4. Voldoende vrijwilligers

6. De coalitiewijziging heeft geleid tot grote onzekerheid m.b.t. het landschap, houtwal/singel-herstel. Dat dit aspect vooral aan het eind van het project z'n vorm krijgt, ligt in de aard van het proces. Maar nu er nog 70 % van die opgave uitgevoerd moet worden, doet de provincie ineens moeilijk over Europese aanbesteding, en is voor ca. 5 miljoen de dekking onzeker. Het betreft vooral gelden voor onderhoud, maar zonder zicht op zulk geld werken boeren niet mee - en allerlei aspecten buiten de eisen bij vergunningen om berusten op vrijwilligheid.
7. De verwachtingen tussen partijen liggen verkeerd. Er had gewerkt moeten worden met een intentieovereenkomst en een uitvoeringsovereenkomst waarin de randen van het speelveld zijn vast gelegd en waaraan deelnemers zich moeten houden.
8. Gebrek aan doorzettingsmacht, onvoldoende in staat om financiering rond te krijgen. Zou meer de rol van ontwikkelaar in moeten nemen.
9. Vooral de snelheid van handelen ligt laag.
10. zie 11
11. Er zijn altijd hobbels in een dergelijk proces. Het is juist de uitdaging om deze te overwinnen.
12. spel van wie betaalt wat is begonnen. Partijen kijken naar elkaar. Iedereen wil Holwerd aan Zee, maar wie betaalt? Wie heeft de grootste belangen en hoe worden deze belangen vertaald in geld?
13. soms is samenwerking moeizaam
14. - betrekken meerdere sectoren - voldoende tijd en menskracht
15. predatie en de vele regeltjes en onderzoeken die eraan te pas komen om tot een bestrijding te komen
16. Communicatie met politiek en instellingen. Die hebben soms alternatieve belangen en nemen daarmee veel tijd. Ook wordt er nog vaak in onmogelijkheden gedacht i.p.v. mogelijkheden.
17. Zie onder 11.
18. Grootschalige programma hebben lange doorlooptijd. Blijvende bestuurlijke aandacht is een aandachtspunt.
19. Snelheid van besluitvorming, goed kunnen aansluiten bij ontwikkelingen vanuit de samenleving.
20. bange en besluiteloze overheid om te participeren in een proces wat discussie gaat opleveren en waar de uitkomst niet van te voren van vast staat.
21. Onduidelijkheden over en verschillende beelden bij het toekomstige beheer en mogelijkheden voor agrarisch medegebruik zorgen o.a. voor vertraging.
22. we merken dat bij de uitvoering communicatie met de direct omwonenden nog beter kan. Hoewel er veel is gecommuniceerd, merken we dat het belangrijk is om goed uit te leggen wat we gaan doen. Het gaat dan om enkele bewoners die je meer aandacht moet geven en vaker en uitgebreider moet informeren. Hieruit hebben we geleerd voor het vervolg.
23. uitvoering van aanleg stroomkabel (nutsleiding) verloopt zeer langzaam, en de gemeente heeft geen invloed op dit specifieke proces
24. bij de grondverwerving lag de nadruk op de grond voor de weg. grond verwerving voor gebiedsopgaven is achtergebleven
25. Grondverwerving (zie 12; Verder de gebruikelijke hobbels m.b.t. openbare procedures, maar die horen er uit een oogpunt van openbaarheid, transparantie en rechtszekerheid gewoon bij. Daar houdt je gewoon rekening mee 26 de

grondverwerving op vrijwillige basis, maakt dat het moeilijk is, om alle en soms cruciale percelen in te zetten voor de realisering van het NNN

Lopend

Nee 35,71% 5

Ja 64,29% 9

Ja, namelijk:

1. rol projectbureau/provincie
2. moeilijke samenwerking met andere actiegroepen, grote verschillen in gedrevenheid
- 3 Leden hebben geen of nauwelijks contact met groepen/organisaties in het gebied die hetzelfde belang behartigen (op gebied van natuur). Een keer liep een landinrichting spaak omdat een van de leden een direct belang (grondpositie) had in het gebied. Ook de doelstellingen op het gebied van natuur en landschap willen nog wel eens gedurende het proces naar beneden worden bijgesteld/vervallen. Ook bv. bij de aanleg van de Centrale As duurde het lang voordat het geld er was voor landschap en natuur. en er werd bovendien op bezuinigd.
3. natuurlijk, dat kan niet anders bij grote projecten. Daar moet je niet bang voor zijn, maar over in gesprek.
4. Onvoorziene aankoopstop en gewijzigd natuurbeleid , ondanks vergevorderde overeenstemming, maar nog geen juridische verplichting. Zeer onaangenaam overheidsgedrag
5. soms te strenge regels van overheid
6. alternatieve belangen van politiek en partijen maken het langzaam
7. Projectleider heeft ingewikkelde rol. Soms bemiddelende rol als interne afdelingen ook partij/belanghebbende worden. Verder is gepaste afstand en toch nauw, goed, en persoonlijk contact met buitenwereld bewaren soms lastig.

Q14 Heeft u gedurende uw project al contact gehad met leden van een gemeenteraad, de Provinciale Staten of het Algemeen Bestuur? Heeft u dit als nuttig ervaren?

Lopend

Nee 23,33% 7

Ja 76,67% 23

Reacties

1. ja
2. Nog geen contact gehad met de gedeputeerde of provinciale staten. Dat moet wel gaan gebeuren. De overheid is nl voorwaardenscheppend om straks - in de vervolgfases van het proces - ook daadwerkelijk verder te komen!!
3. Het was nuttig om te weten, dat de gemeenteraad het ter kennis heeft genomen, en heeft gezegd, wat er voor nodig is, namelijk al een heel concrete situatie, alvorens vanuit de gemeente iets kan worden gedaan. Het is erg jammer, dat de provincie zei slechts voor het landschap sec, dus zonder integrale visie of aanpak, een beleid te kunnen vormen. Dat betekent dat ze niets kunnen, want: 'onderwijs hoort er niet bij'. Ik verzeker U echter: Niet alleen de bodem, het bodemleven, de planten

- (monoculturen), de vogels (weidevogels) en oude rassen van boerderijdieren dreigen te verdwijnen, maar ook onze kinderen en jongeren verdwijnen ---zij zijn een bedreigde soort, die we stelselmatig over het hoofd zien. Zij horen er bij als de verantwoordelijke toekomstige verzorgers van het landschap, plant, dier en cultuur.
4. wel voor Drentse deel, niet voor Fryslan. Ambtelijke vertegenwoordiging van Fryslan in NP ontbreekt helaas al enkele jaren.
 5. Netwerken en communiceren waar wij mee bezig zijn is altijd nuttig en levert soms goede adviezen op.
 6. Gedeputeerde Michiel Schrier.
 7. (Welk Algemeen bestuur?) Zulke contacten waren vrij schaars, maar zowel met gemeenteraadsfracties als met Statenfracties heeft de commissie besprekingen gevoerd. Persoonlijk hebben mijn collega voor natuur en landschap en ik intensief contact gehad met Staatsbosbeheer, LBF, en later it Fryske Gea en de Friese Milieufederatie. Ook was er een geïnteresseerde particulier met landschapskennis betrokken bij onze achterban.
 8. De Stuurgroep van de Gebiedsagenda Sudwesthoeke heeft een presentatie gehad. De gemeenteraad van gemeente DFM heeft ook een presentatie gehad. Gezien het stadium van het project zijn er nog geen bestuurlijke uitspraken gedaan.
 9. Regelmatig contact rondom het proces en verschillende projecten
 10. ja, zeer nuttig
 11. Uiteindelijk zal een project uitgevoerd moeten worden. Daarin heeft de overheid een verantwoordelijkheid. Gelukkig neemt de provincie en de gemeente deze verantwoordelijkheid in het geval van Holwerd aan Zee.
 12. bestuurlijke betrokkenheid is positief
 13. vooral op lokaal niveau met gemeenteraad, voor bestuurlijk draagvlak is dat zeker nuttig
 14. met provincie en soms gemeente bestuur
 15. Ook hier vaak alternatieve belangen en star denken. Niet altijd onwil.
 16. Raad wordt geregeld geïnformeerd.
 17. Uiteraard is een betrokken bestuur essentieel om meters te maken
 18. Belangrijk voor draagvlak van regionale samenwerking
 19. Ook hier is men afwachtend vanwege onbekendheid met initiatieven van onder op. Veel 'vertegenwoordigers' zijn in woord heel erg voor 'initiatieven van onderop' maar hebben weinig beeld van hoe dat precies moet worden ingevuld en verwachten een soort ideale automatische route naar een consensus. Maar wezenlijke discussies met elkaar voeren is ingewikkeld kan soms confronterend zijn voor participanten en leiden tot emotionele interactie en deze realiteit schrikt 'vertegenwoordigers' nogal eens af.
 20. Het is belangrijk om uit te leggen wat we doen. Enerzijds om deze besturen goed te informeren; provincie is opdrachtgever en het project vindt binnen een gemeente plaats. Anderzijds helpt dat ook bij de uitvoering: besturen zijn op de hoogte en als er vragen komen dan kan je hier naar verwijzen. Bovendien helpt het vaak als mensen al op de hoogte zijn om draagvlak te krijgen voor het project.
 21. De gemeenteraad van Vlieland heeft de procedure vastgesteld om te komen tot een winnend concept van een ondernemer die het strandpaviljoen mag gaan uitbaten.
 22. beroepshalve contact
 23. Zo kom je er achter wat er nog meer speelt in een gebied.

Afgerond

Nee 21,43% 3

Ja 78,57% 11

Reacties

Ja, namelijk:

1. ja
2. wel contact met gemeenten en provincie, wel nuttig voor media-aandacht, maar leverde niet veel op.
3. Bij provinciale staten is aangekaart als er beknibbeld dreigde te worden op natuur.
4. Ja, allen moeten mee en dezelfde waarden gaan herkennen.
5. zeker, zij maakten deel uit van de gebiedscommissie
6. draagvlak
7. Prima verlopen
8. ja heel nuttig
9. Wel nuttig maar soms ook veel geblaat weinig wol.
10. Gemeenteraad. Nuttig, want zij moeten meegenomen worden in het proces en niet achteraf onnodig met zaken geconfronteerd worden.
11. Meeste contact was met ambtenaren van WF, Provincie en Gemeente, contact met gemeenteraad, staten en AB alleen wanneer er hard op de rem moest worden getrapt en dat was alleen in het begin noodzakelijk.

Q15 Beschouwd u uw project als een integraal project? Bent u hier tevreden over? Kan het breder of juist smaller?

Lopend

Reacties

1. ja, integraal
2. Er moeten in volgende fasen nog meer partijen bij betrokken worden
3. Ja, het is als volgt: Het wilde plan* (Een samenvatting) zie voor toelichtingen www.evadio.net Wie kan de omgeving beter maken? De mens, die niet langer wil uitbuiten, maar verzorgen. Begin met de mens. Niet alleen boerderijdiersoorten en moestuinplantsoorten dreigen te verdwijnen, maar ook jongeren. Het behouden van deze mooie en nuttige dieren en planten levert banen, landschapsbehoud en zelfs verfraaiing en toename van toerisme. Vanuit mijn jarenlange ervaring als schoolarts weet ik, dat kinderen zich beter ontwikkelen door te mogen handelen, zo vaardigheden opdoen en leren door ervaring, wat verdient zelfvertrouwen geeft. Daarom: Leegloop op het platteland beantwoorden met zorg voor dieren en planten die bedreigd worden. Leegstaande boerderijen en panden krijgen herbestemming als ambachtelijke werkplaats en atelier. Op het platteland kinderen, natuur en cultuur verbinden door experimenteel onderwijs. Ambachtelijk onderwijs vanuit zorg voor plant en dier: het leren verwerken van klei tot borden en kommen, van hout tot lepels en meubelen, van wol tot kleding en van planten tot voedsel. Geen onderscheid tussen school en buitenschools. Geen onderscheid tussen

kennisinstituut en bewegingsclubs. Geen onderscheid tussen theorielessen, kunst en beweging, maar integratie. Kinderen hebben handelend ervaren nodig: eerst doen, dan reflecteren. Een lange termijn (duurzaam) traject: 1. Erkenning van het idee voor een experimentele school door enige deskundigen. 2. Enthousiasme hiervoor bij opvoeders, mensen die werken in of op scholen. 3. Met hun inspraak en steun een wat meer uitgewerkt leerplan opstellen. 4. Begeleiding vanuit een wetenschappelijk instituut, bv een student maakt er een scriptie over. 5. Erkenning als experimentele school voor onderwijsvernieuwing met subsidie van provincie en/of minister. Het is dus heel breed, en het kan zowel breder als smaller worden uitgewerkt. Het is een 'schets'.

4. Ja heel integraal en dat moet ook zo blijven.
5. Eerder te breed dan te smal
6. Moet breder
7. (1) Ja, volmondig. (2) Ja. Zie mijn antwoord bij vraag 12. (3) In deze commissie was de vertegenwoordiging goed, al waren de boeren wel wat oververtegenwoordigd. Maar omdat we nooit stemden maar altijd op consensus koersten, was dat niet een heel groot probleem. Ik kan me voorstellen dat er in andere projecten ook andere partijen aanschuiven, bijv. het bedrijfsleven. We moet goed gelet worden op werkelijke belangen en op werkbaarheid.
8. Breed genoeg. Alle belanghebbenden zijn erbij betrokken.
9. Is integraal project: water, energie, natuur en RO
10. Integraal
11. is goed zo. Alleen aanvraag subsidies is moeizaam proces
12. tevreden
13. kan bijna niet breder en integraler
14. Deels, er wordt zoveel mogelijk integraal gewerkt op het gebied van omgevingsveiligheid. maar deze integraliteit kan nog worden uitgebouwd naar andere terreinen zoals gezondheid
15. ja de kracht van het project is juist de integrale aanpak, ben hier over het algemeen tevreden over 21 / 41 Gebiedsprojecten, wat kunnen we daar van leren?
16. ja integraal en het moet door alle boeren gedragen worden
17. ons project is regio breed over allerlei schijven en belangen. toch zou het voor meer plekken toepasbaar zijn.
18. Zeer integraal met veel partijen intern en extern.
19. Ja. Ik denk dat wij met de huidige aanpak alle partijen/belangen aan tafel hebben.
20. Integraal en gebiedsgericht.
21. ja, het is een integraal project
22. Insteek is integraal. Participatie en facilitering van de verschillende overheden kan nog veel beter.
23. Integraal genoeg
24. Ja, zou nog breder kunnen, door bijvoorbeeld cultuurhistorie en recreatie erbij te betrekken.
25. Ja
26. het plan is integraal
27. Kan nog breder

28. het project zou breder kunnen door ook andere bijvoorbeeld landbouwkundige, landschappelijke en recreatieve doelen mee te nemen

Afgerond

Reacties

1. precies goed
2. ja
3. Bij de wegenprojecten kan het veel integraler. De aanleg/opwaardering van de weg is de hoofdmoot en de andere aspecten als natuur en landschap zijn bijzaak.
4. Ja, insteek was breed en dat was goed.
5. Dat was het zeker binnen de mogelijkheden
6. breder
7. ??? over welk project gaat het hier nu
8. Integraal
9. breder
10. ja. kan breder maar zeker niet nodig. zeer volledig
11. Ja
12. Integraal vanwege vervlechting vele onderwerpen/sectoren. Wat relevant was namen we mee, dus focus was goed.

Q16 Hoe verloopt het contact tussen het project en de omgeving?

Lopend

Reacties

1. goed
2. Goed
3. Redelijk goed, maar omdat er momenteel veel abstracte ontwikkelingen (landelijk NP programma) en ingewikkelde kwesties (edelherten) spelen, is contact omgeving op dit moment matig
4. Diverse avonden georganiseerd en druk bezocht, dus goed
5. Goed
6. Omdat ik bij vraag 17 alleen bij 'ja' mag motiveren, loop ik daar hier alvast op vooruit. Er is veel overleg met burgers geweest, o.a. via overleggen met Plaatselijke Belangen en via informatieavonden. Ik heb de sterke indruk dat suggesties en opmerkingen buitengewoon serieus werden genomen. Maar ik zou dus geen referendumachtige mogelijkheden voor burgers willen hebben. Overigens heb ik in de ruilverkaveling Kollumerland wel een heel mooi voorbeeld van burgerbetrokkenheid meegemaakt m.b.t. de inrichting van de Zwagermieden, via het zgn. Miedenproject. Dat dit heel goed uitgepakt heeft, is echter te danken aan een zeer doordachte aanpak en kadering, met scherpe randvoorwaarden waaraan alle deelnemers zich committeerden.
7. Is in dit stadium nog niet te zeggen. Via artikelen in de Leeuwarder Courant zijn omwonenden wel geïnformeerd.
8. goed, omgeving zit in werkgroep en stuurgroep
9. Goed. Kan altijd beter, is groeiende.
10. Goed

11. Komt goed op gang, er is een goede communicatiestrategie
12. Prima, veel respons op info bijeenkomsten en (social) media
13. prima
14. goed
15. goed, dan vooral gericht op de beweegvriendelijk omgeving.
16. goed
17. nog in kinderschoenen. een deel vind het spannend (negatief) en een deel vind het spannend (positief).
18. Uitmuntend
19. Door het moeizame verloop van het proces is het moeilijk om de communicatiemomenten te kiezen. De omgeving is nieuwsgierig naar resultaten, terwijl er op dat vlak vaak nog niets of niet veel te melden valt.
20. Goed. we steken veel effort in projectcommunicatie/marketing.
21. divers, afhankelijk van de opgave.
22. De initiatiefgroep heeft een discussie op tafel gelegd die raakt aan een groot aantal wezenlijke (globale) problemen. Veel inwoners steunen een brede discussie over de toekomst van de streek, een klein aantal inwoners heeft echter nogal heftig en intimiderend positie ingenomen tegen een discussie met als gevolg dat veel inwoners zich niet publiekelijk durven uit te spreken.
23. Niet altijd soepel
24. Redelijk goed. Inzet is om de omgeving er goed bij te betrekken. Bij de voorbereiding: de inrichtingsplannen voorleggen middels inloopbijeenkomsten en 1 op 1 contacten en bij de uitvoering middels informatiebrieven en 1 op 1 contacten.
25. er zijn veel communicatie momenten, volgens mij wordt goed geprobeerd de omgeving te betrekken
26. Goed
27. goed, via website en inloopbijeenkomsten en feestelijke openingen van een geslaagd project onderdeel

Afgerond

Reacties

1. wisselend
2. goed
3. in het verleden prima met gebruikersoverleg en informatiebijeenkomsten
4. vage vraag
5. Goed.
6. Was dit ook al niet de vraag bij 16? Nou vooruit, een aanvulling dan. De afdeling communicatie heeft voorbeeldig werk geleverd. Burgers hebben zeer veel mogelijkheden gehad suggesties aan te dragen; ook schoolkinderen en jan-met-de-pet werden bij allerlei markante momenten betrokken. Niets dan lof.
7. Er wordt nog te vaak de officiële weg/officialle inspraakprocedure gevolgd. contact met de omgeving in een zo vroeg mogelijk stadium van het project zodat omgeving ook eigen ideeën er in kwijt kan.
8. goed
9. intensief, maar wel goed/effectief
10. Regelmatig voorlichting in zaaltje en
11. goed

12. super
13. Goede wisselwerking
14. steeds meer waardering
15. in de kinderschoenen.
16. Prima, we communiceren ons suf.
17. Het project is nog gaande. Het verloopt tot nu toe op ad hoc-basis
18. ondersteuning / facilitering door overheid zou welkom zijn
19. Goede sfeer, toch nog wel bezwaren of onbegrip
20. Redelijk goed. We hebben geprobeerd en proberen om de omgeving erbij te betrekken. Dat wordt ook gewaardeerd. Natuurlijk is niet iedereen het eens met het project. En de projecten duren vaak lang, zodat de tijd tussen de contacten soms wat te lang is.
21. voldoende contactmomenten
22. goed
23. Goed
24. denk over het algemeen goed, wij houden contact met alle direct belanghebbenden, boeren en burgers en betrekken ze bij de planvorming
25. In het begin moeizaam, daarna prima. Uiteindelijk alleen enkele klagers overgebleven die hun individuele belangen onvoldoende prioriteit vonden krijgen.

Q17 Wilt u meer verantwoordelijkheden bij burgers neerleggen?

Lopend

Nee 45,16% 14

Ja 54,84% 17

Reacties

Ja, omdat:

1. GOC heeft in de loop van het project te weinig verantwoordelijkheden.
2. Meer betrokkenheid met meer zelfverwerkelijking juist een gevolg zal zijn van het onderwijs waarbij je zelf met eigen handen alles hebt leren kennen.
3. dubbele vragen
4. Maar wel onder strikte voorwaarden. Bovendien moet dat strak worden geregeld en daarbij behorende budgeten beschikbaar komen.
5. Meer ruimte om in te spelen op de initiatieven van burgers.
6. de leefomgeving ons allemaal aangaat.
7. het programma speelt zich af in de leefomgeving van de burgers en ondernemers in het veenweidegebied. In een deelgebied zijn er al ervaringen opgedaan met een initiatief van onderop.
8. veel goedkoper. Geen dure bureaus aan de voorkant maar draagvlak. betaalt zich later terug. Maar dit is niet goedkoop. Ook al komt een project van onderop. Draagvlak is veel waard en kost geld. Draagvlak komt niet vanzelf en moet worden onderhouden. En dat lukt niet met een vrijwilligersvergoeding die vrijwilligers van de speeltuinvereniging ook krijgen. Maar zijn overheden hier klaar voor? Zijn de subsidieregelingen burgerparticipatie proef?
9. past binnen nieuwe rolverdeling

10. van onderop, aansluiten bij wensen en behoeften, draagvlak en borging lange termijn.
11. de burgers er soms bitter weinig van af weten ,dus niet weten waar ze precies over praten.
12. Die weten wat er speelt en nodig is in de regio. Verzanden ook niet in belangen van derden.
13. Helaas zijn er nauwelijks bewoners op de AD. Maar proberen de burger maximaal te betrekken bij ontwikkeling en realisatie draagt bij een veerkrachtige leefomgeving.
14. dit aansluit bij de participatiesamenleving. Alleen wel per project of opgave afwegen waar dit mogelijk is.
15. Het gaat om hun toekomst. Het gaat om hun gebied. Zij kennen de situatie het beste. Hun belang is een zo goed mogelijk resultaat met de beschikbare middelen terwijl traditioneel vaak de omzet van ingehuurd bedrijf of overheidsafdeling een belangrijke sturende factor is en de uiteindelijke 'value for money' niet ten goede komt.
16. In principe wel. Boeren en burgers zouden sterker betrokken kunnen worden bij aspecten als water- en natuurbeheer, landschapsontwikkeling en recreatie.

Q30 Welke mogelijkheden ziet u voor verbetering van het project?

Afgerond

Reacties

1. geen
2. nader te bespreken
3. Zorgen dat de budgetten voor natuur en landschap even hard en in dezelfde tijd zijn opgenomen in de begroting. Bij wegen het gebied waarin het project afspeelt vergroten. Landschap en vooral ook cultuurhistorie meenemen in het project. Meer onafhankelijkheid creëren (geen dubbele petten).
4. Het had goedkoper/sneller gekund, maar dat is achteraf makkelijk zeggen. Grote projecten hebben ook tijd nodig om tussen de oren te komen/acceptatie.
5. Maximale aandacht voor de direct betrokkenen. 1 maal slechte contacten en dan komt het veelal niet meer
6. communicatie
7. zijn dit niet dezelfde vragen
8. Nog wat meer in de organisatie zelf inbedden.
9. ja mee samen werken
10. meer mankracht en financiële middelen zou meer mogelijk maken en versnellen.
11. minder bange overheid
12. learning by doing
13. Sneller gronden verwerven
14. Alles kan altijd beter. Maar ik kan niet op voorhand zaken benoemen die er uit springen.
15. Duidelijke keuzes waar je met het gebied heen wilt vanuit een integrale afweging los van de vaste patronen. Een afweging op meer lange termijn gericht met in achtneming van bredere maatschappelijke belangen. Een afweging los van individuele korte termijn gevestigde posities.

Q31 Hoe kijkt u aan tegen het betrekken van particulieren en particuliere initiatieven bij gebiedsprojecten?

1. Prima
2. zeer zinvol
3. Dat is heel positief. Bedenk alleen wel dat particulieren altijd zoeken naar korte termijn en persoonlijk belang. Dat vormt een risico voor lange termijn en collectief belang. Daar moet de overheid voor blijven waken.
4. goed
5. Zeer positief.
6. Zie mijn antwoord bij vraag 16.
7. Bottom up zorgt voor draagvlak. Particulieren zijn vaak niet voorbereid op de stroperigheid van ambtelijke organisaties en de bestaande regelgeving.
8. Ja, meer doen. Moet wel in aanzienlijke mate bijdragen aan een maatschappelijk doel.
9. onmisbaar voor draagvlak en creativiteit
10. In veel gevallen onmisbaar omdat deze de drager zijn van het gebied en dus aan moeten haken.
11. 100% noodzakelijk
12. de redding voor een krimpende overheid met steeds minder geld
13. nog niet opportuun
14. Dat hoort zo.
15. mensen die wel besturen maar niks met het project hebben daar zitten we niet op te wachten
16. positief
17. Prima, we hebben particulieren vroegtijdig bij het project betrokken.
18. Lijkt mij vanzelfsprekend bij het creëren van een goede leefomgeving.
19. zeer positief
20. Mogelijkheden geven binnen bestaande kaders, deze kaders vooraf helder meegeven
21. Dat zou goed zijn. Als de plannen passen (overheid zou het kader goed moeten formuleren met ruimte voor initiatieven) is dat alleen maar mooi. Zorgt voor meer draagvlak en project sluit meer aan bij wat de omgeving wil.
22. positief
23. prima voor de inbreng van gebiedskennis en zeker als particulieren ook verantwoordelijkheid willen nemen. belangrijk om het derden belang wel te blijven borgen. taak van de overheid.
24. positief
25. Positief en belangrijk.
26. zou kunnen, wel moet je dan bewaken dat er gewerkt wordt met één visie op de hele beekinrichting
27. Zeer belangrijk en is mede de reden van het succes van het project. Vraagt echter wel veel van de desbetreffende personen in uithoudingsvermogen, tijd en bereidheid om te gaan met ambtelijke processen. Ook de soms intimiderende benadering van individuele belanghebbenden richting de projectdeelnemers is een punt van zorg.

Q33 Heeft u nog extra aanvullingen, ervaringen die u wilt delen over gebiedsprojecten?

Reacties

1. te bespreken
2. De overheid moet een lange termijn (geen 4jaars termijnen) gebiedsproces faciliteren onder 'onafhankelijk' voorzitterschap PLUS het instrumentarium om een transitie te kunnen realiseren. Dat kan ook verandering van regelgeving inhouden.
3. Een stevige "onafhankelijke" aansturing met een heldere opdracht/programma is essentieel om stappen te maken. Mandaat en financiële middelen onontbeerlijk. Lijken opendeuren, maar helaas worden ze te vaak vergeten.
4. nee
5. Nee.
6. Ik ben 'met kop en kont' betrokken bij de natuurbescherming, ik heb daar meer dan dertig jaar (met veel genoeg) zeer veel tijd in gestoken, en ik voel me dus echt een natuurmens. Waar ik evenwel grote moeite mee heb, is dat in 'onze kring' de eerste reflex bij gebiedsprojecten vaak het conflictmodel is en dat er dan vaak behoorlijk sektarische standpunten ingenomen worden. Wij moeten gereguleerde medebeslissingsrecht opeisen, en daar dan vervolgens niet voor weglopen. Op basis van gelijkwaardigheid met elkaar in gesprek. Toegegeven, als verzet massaal is, kan het een steun in de rug zijn van de vertegenwoordigers. Ik ben zelf in ieder geval niet geschikt voor het conflictmodel.
7. Veel gebiedsprojecten zijn geïnitieerd vanwege optimalisatie in de landbouw of omdat er een weg aangelegd moest worden. Het zou mooi zijn als er in de toekomst ook vanuit een andere invalshoek projecten worden gestart.
8. Gebiedsprojecten verlopen niet van A naar B: bouw flexibiliteit en creativiteit in. Wel behoefte aan ondernemende organisaties en mensen. Anders risico dat het verzand in praatclub.
9. nee
10. neen
11. ja hoor
12. voor alle aanwezige partijen is het een leerzaam traject
13. Nee
14. als er projecten zijn en er komt geld bij los subsidies dan zie ik een enorm aantal organisatie s die opeens interesse hebben voor het project.
15. vooralsnog niet.
16. Op dit moment niet.
17. Voorkom dominantie van gevestigde belangenorganisaties. Zorg voor een open objectieve brede afweging van alle betrokken factoren voor de lange termijn.
18. Indien je inwoners wilt betrekken zul je ze eerst moeten uitleggen waarom je dat een goed idee lijkt, wat er van ze verwacht wordt, hoe je met hun bijdrage om zult gaan, er voor zorgen dat ze niet als excuus-truus worden gebruikt, dat er een echte afweging van belangen op basis van algemeen belang, feiten, cijfers, etc. wordt gemaakt. Daarnaast is aandacht voor sociale veiligheid van belang, zeker in kleinere gemeenschappen zijn veel mensen terughoudend in het participeren in dit soort

processen omdat individuele belanghebbenden met specifieke wensen vrij sterke persoonlijke druk kunnen uitoefenen.

Q34 Binnenkort wordt een bijeenkomst georganiseerd om in groepsverband de opbrengst van deze vragenlijst te bespreken. Zijn er naar uw mening nog onderwerpen die per se aan bod moeten komen tijdens deze bijeenkomst?

Reacties

1. rol en verantwoordelijkheid en sturing provincie
2. Ik hoop dat er niet alleen vanuit deze vragenlijst beantwoording wordt gediscussieerd. De vragenlijst stuurt in een bepaalde richting en er is veel (teveel) tijd nodig om genuanceerde antwoorden te geven.
3. Het gaat over de toekomst, dus de rol van hoe we onze kinderen opvoeden en wat daar voor begeleiding bij nodig is, mag niet ontbreken.
4. Hoe verhouden democratie en gebiedsgerichte opgaven zich met elkaar? Ervaring is dat m.n. gemeenten moeite hebben mandaat te verstrekken voor grotere opgaven, waarbij verwezen wordt naar verantwoordelijkheid als democratisch gekozen vertegenwoordiger
5. Juridische aspecten over eigendom / verantwoordelijkheid burgerprojecten.
6. Kan ik nog niet beoordelen.
7. Zie mijn antwoord bij de vorige vraag.
8. Verwachtingsmanagement.
9. Rol van de provincie. Hoe gebiedsprojecten meer van onderop opgestart kunnen worden.
10. Instrumentarium gebiedsontwikkeling bv grondbank, financieringsconstructies, faciliteren lokale initiatieven
11. Hoe zorg je dat een gebied zijn eigen identiteit vindt en deze ook collectief gebruikt/uitdraagt? Zie Holwerd aan Zee, zie Lingezege, maar ook bv. centrumplannen.
12. er borrelt niets meer op
13. overheidsparticipatie: hoe moeten ambtenaren werken en hoe richt je subsidieregelingen in voor burgerparticipatie? Want burgerpart. is niet goedkoop.
14. meer samenwerking tussen overheid en particulieren
15. de rol van burgers en overheid.
16. Wat gaat er straks met de omgevingswet anders?
17. Bestuurders hebben het bij deze projecten altijd al gauw over het creëren van draagvlak. Wat betekent draagvlak in deze???????
18. Hoe kan een gebiedsproces in een sociaal veilige context plaats vinden zodat iedereen durft te participeren en alle argumenten evenwichtig worden gewogen.
19. De onterechte dominantie van met name de landbouwsector in de bestuurlijke afwegingen.

Bijlage 3 Sheets presentatie Ettienke Bakker

provincie fryslân
provincie fryslân

Omgevingslab geïntegreerde gebiedsgerichte aanpak

- Nieuwe Omgevingswet → nieuwe gedachten flexibiliteit, meer initiatief bij samenleving
- Omgevingsvisies provincie en gemeenten
- Provinciaal traject 2016 : inventarisatie agendapunten:
 - 1. Kwaliteit landelijk gebied
 - 2. Kwaliteit bebouwd gebied
 - 3. Energietransitie
 - 4. *Integrale gebiedsgerichte uitvoering*
 - 5. Rol overheid tov burger

Omgevingslab geïntegreerde gebiedsgerichte aanpak

- De Friese Aanpak / omgevingslabs : gemeenten, provincie, waterschap. Anders samenwerken: Gezamenlijk traject
- Aan de slag met de Omgevingswet: → opdracht aan de FMF
- Bijeenkomst vandaag levert een bouwsteen voor de provinciale omgevingsvisie
- Het resultaat is eveneens input voor de Friese aanpak.

Planning provinciale omgevingsvisie

2017		2018		2019
1	2	3	4	5
April- Nov 2017	Eind 2017/ begin 2018	Medio 2018	Najaar 2018	Eind 2018
Omgevingslabs 1. Fries Platteland 2. Dorpen en Steden 3. Energietransitie 4. Integrale gebiedsgerichte aanpak 5. Rol overheid	Vaststellen Koersdocument	Opstellen ontwerp Omgevingsvisie (incl Plan MER)	Opstellen definitieve omgevingsvisie	Vaststellen definitieve omgevingsvisie

Gemeenten en waterschap hebben hun eigen planningen

De rol van de overheid: de participatieladder?

Voor de oude situatie werd een participatieladder voor burgers bedacht. In het nieuwe discours is het particuliere initiatief leidend en daarbij moet worden geëxpliciteerd welke rol de overheid moet of wenst te spelen. De Raad introduceert daarom de overheidsparticipatietrapp.

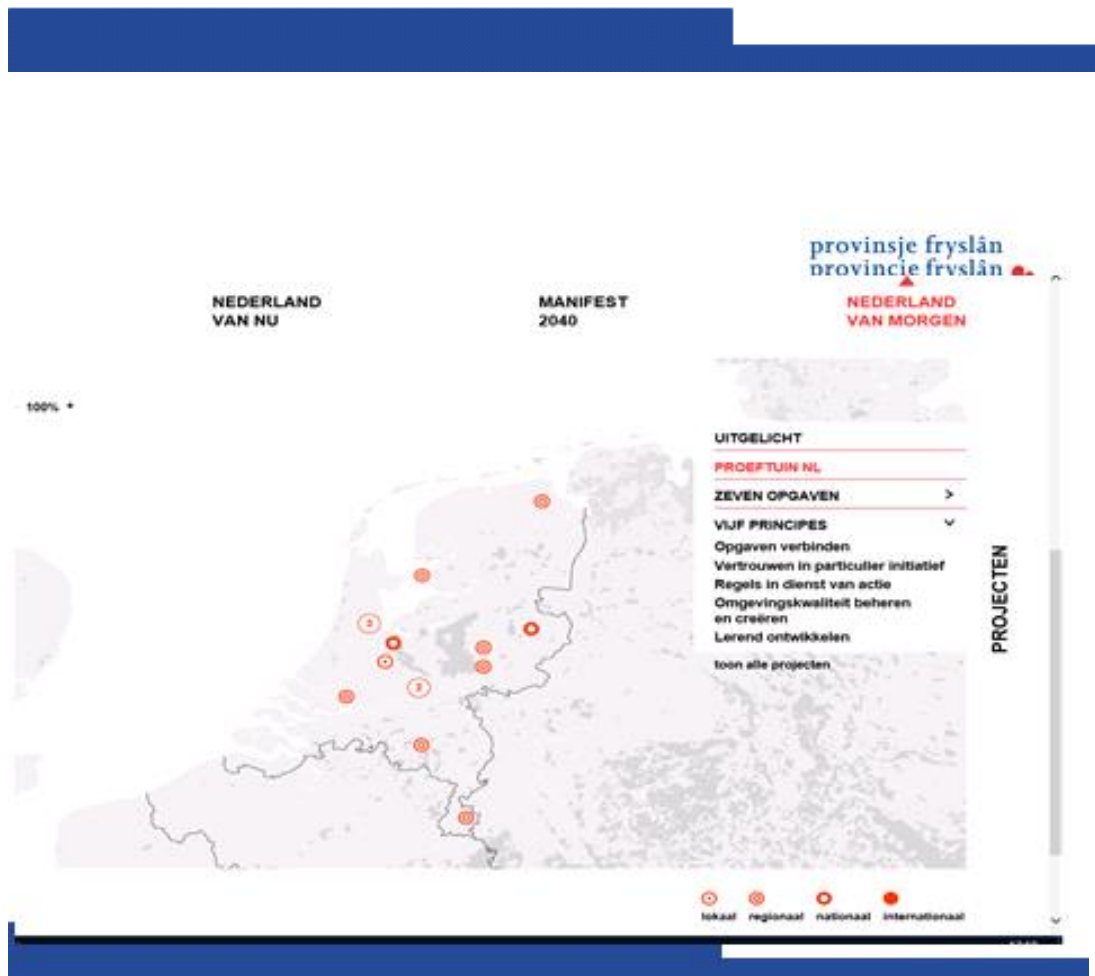
Figuur 6.1: De overheidsparticipatietrapp

WIE HEEFT DE REGIE?

Onderzoek Omgevingswet FSP

Hoe betrokken zijn Friezen bij hun omgeving?

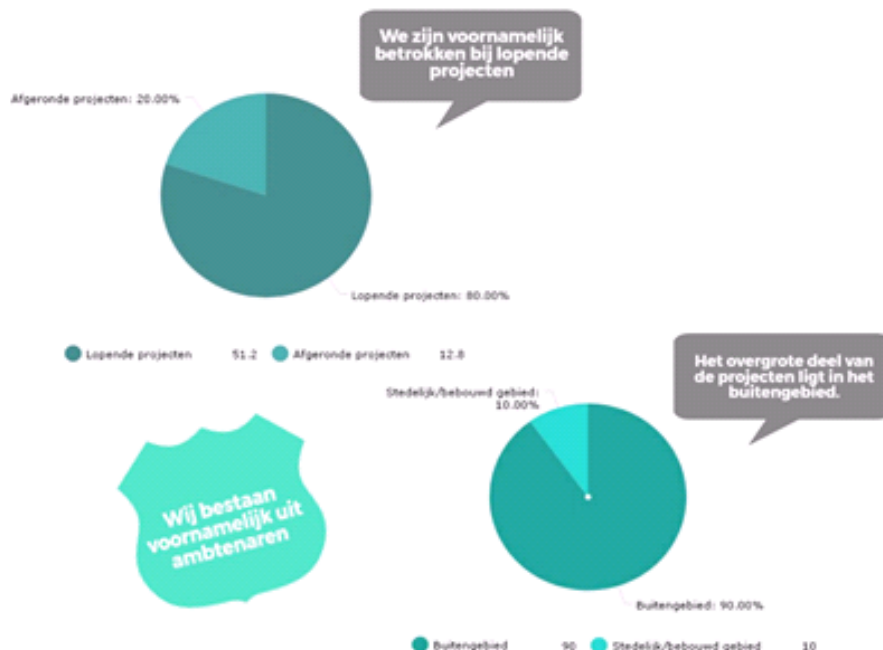

Gebiedsprojecten wat kunnen we daarvan leren?

Samen voor een mooi en duurzaam Fryslân

Wie zijn wij?

Voornaamste doel:

Verbeteren van de omgeving

Dit vinden we positief!

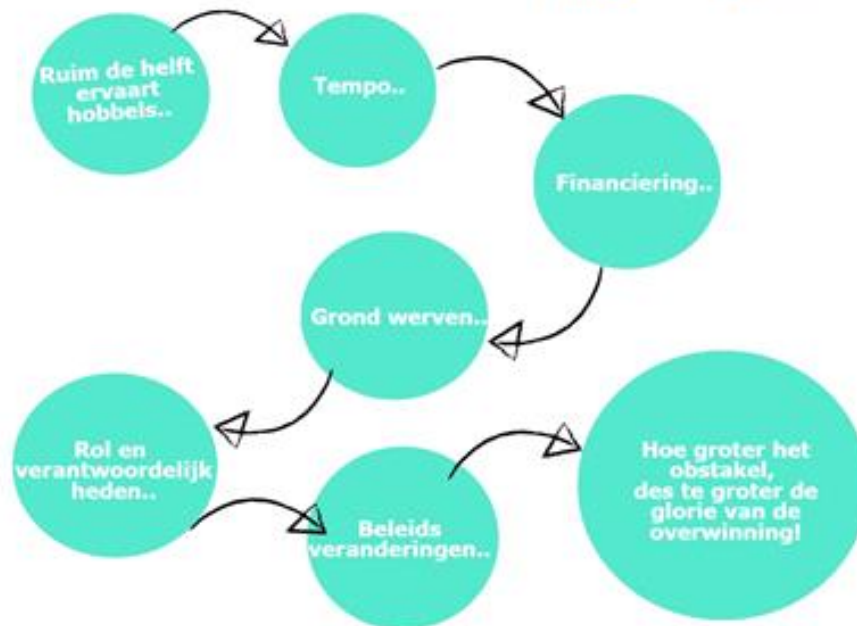
- * De juiste partijen zitten om tafel
- * Provincie als regisseur
- * Projecten zijn succesvol
- * Integraliteit van projecten
- * Contacten met bestuurders

Had de overheid de juiste rol?

Bij de helft van de projecten wel, hierbij werden de volgende kanttekeningen genoemd.

- Actiever
- Betere taakverdeling
- Meer faciliterende rol

Hier lopen we tegenaan..

En zo zien wij de toekomst.

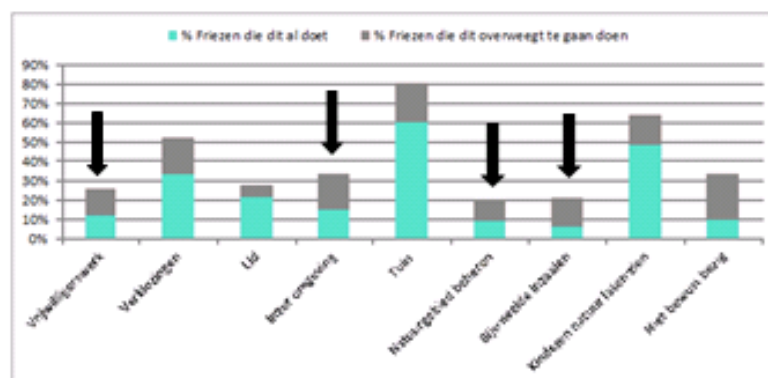

Over deze onderwerpen zoeken we verdieping..

Natuur enquête Fryslân

Wat doet/wilt u zelf doen om de natuur in Fryslân voor de toekomst te behouden?

De rol van de overheid: de participatieladder?

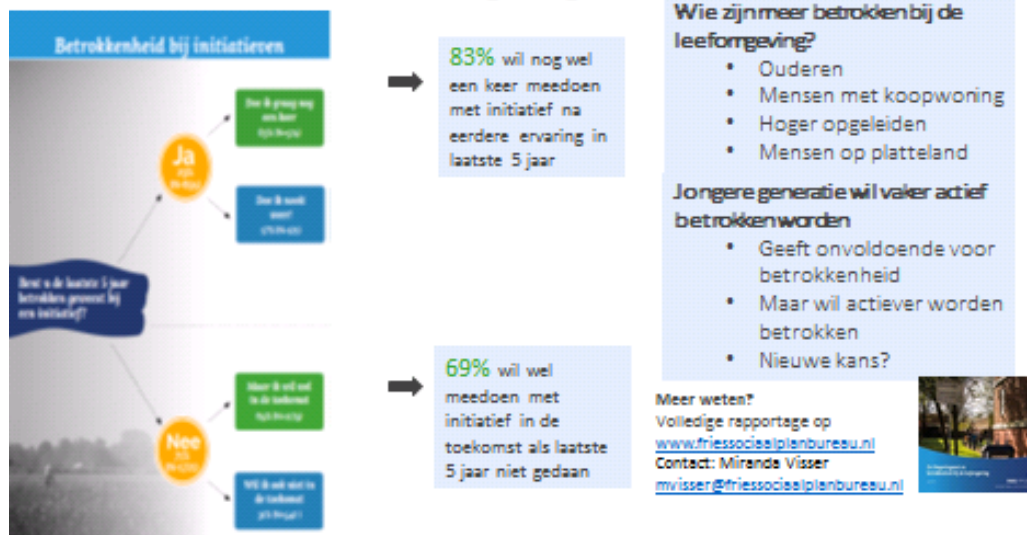
Voor de oude situatie werd een participatieladder voor burgers bedacht. In het nieuwe discours is het particuliere initiatief leidend en daarbij moet worden geëxpliciteerd welke rol de overheid moet of wenst te spelen. De Raad introduceert daarom de overheidsparticipatietrapp.

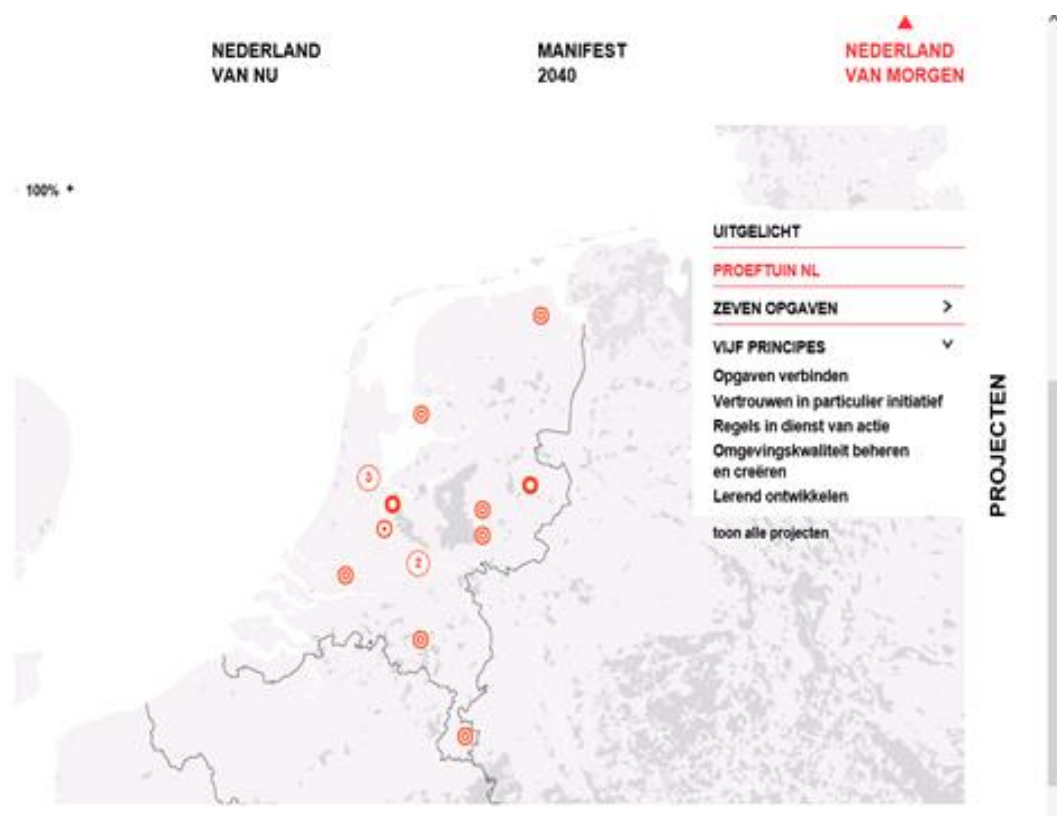

Figuur 6.1: De overheidsparticipatietrapp

Onderzoek Omgevingswet FSP

Hoe betrokken zijn Friezen bij hun omgeving?

Het programma

- 16:00 – 16:30 uur Inloop
- 16:30 – 17:00 uur Opening; presentaties en toelichting programma
- 17:00 – 18:00 uur Divergeren: eerste ronde check en aanvulling
- 18:00 – 18:45 uur Eten
- 18:45 – 19:15 uur Convergeren: tweede ronde
- 19:15 – 20:00 uur Toelichting op de opbrengsten, keuzes maken en presentatie

Verdiepingsvragen Omgevingslab Gebiedsaanpak

Rol van de overheid

- Welke rol past het beste bij de overheid?
- Wanneer moet deze flexibiliteit en ruimte geven?
- Wanneer moeten er kaders gesteld?
- Waar ligt de grens

Burgers betrekken

- Op welke manieren kan je particulieren/ burgers het beste betrekken bij gebiedsprojecten?
- Moet je actief op zoek

Snelheid

- Welke onderdelen van een project verlopen traag?
- Hoe kan dat worden versneld?
- Wat zijn de belangrijkste factoren voor vlot lopend gebiedsproject

Rol van de deelnemer

Stel: U neemt deel aan een gebiedsproject:

- Wat brengt u in?
- Wat hebt u nodig om uw deelname goed te laten verlopen?
- Wat mag men van u verwachten?

Advies voor starters

Geef uw gouden tip(s) voor een startend gebiedsproject

Het ideale project

- Hoe ziet uw optimale gebiedsproject eruit?
- Wat is het beste dat u bent tegengekomen tijdens uw deelname aan een gebiedsproject?
- Wat wilt u nooit meer tegenkomen tijdens uw deelname aan een gebiedsproject?

